د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او ښوونکو
د روزنې معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د
تألیف لوی ریاست

پښتو

شپږم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۶هـ.ش.

پښتو – شپږم ټولګی

درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه
لري، اخیستنه او خرڅونه یې په کلکه منع ده. له
سر غړوونکو سره قانوني چلن کیږي.

moe.curriculum@gmail.com

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هیواد به تل ځلیږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مو دی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوخو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زړه وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو

د روزنې معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي

کتابونو د تألیف لوی ریاست

پښتو

شپږم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ.ش.

مؤلفین:
- د سرمؤلف مرستیاله فروزان خاموش
- سرمؤلف امین الله نژند
- مؤلفه شکیلا دوست

ژبنی ایډیټ:
- محمد قاسم هیله من

دیني، سیاسي او فرهنګي کمېټه:
- محمد آصف کوچی
- حبیب الله راحل، د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې

د څارنې کمېټه:
- دوکتور اسدالله محقق، د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو د روزنې معین.
- دوکتور شېرعلي ظریفي، د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې رئیس.
- دکتور محمد یوسف نیازي د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست سرپرست.

کمپوز او ډیزاین:
- صفت الله مومند
- فیض محمد فیاض حسین خېل

د چاپ د سمون چارې:
محمد کبیر حقمل، د پوهنې وزارت د نشراتو او اطلاعاتو رئیس

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

د لوی خدای ﷻ ډېر شکر دی چې انسان یې په احسن تقویم کې پیدا او هغه ته یې د خبرو کولو توان ورکړ او د علم او فکر پرګانه یې سمبال کړ. ډېر درود دې وي د اسلام پرګران پیغمبر حضرت محمد مصطفی ﷺ چې د انسانیت ستر ښوونکی دی او د رحمت، لارښوونې او روښنایي پیغام راوړونکی.

ښوونه او روزنه په هره ټولنه کې د بدلون او پراختیا بنسټ دی. د ښوونې او روزنې اصلي موخه د انسان د بالقوه ځواکونو فعالول او د هغه د پټو استعدادونو غوړول دي.

درسي کتاب د ښوونې او روزنې په بهیر کې یو مهم رکن بلل کیږي چې له نوو علمي بدلونونو او پرمختګونو سره اوږه په اوږه د ټولنې له اړتیاوو سره سم تالیف کیږي. درسي کتابونه باید د منځپانګې له مخې خورا بډای وي چې وکړای شي د علومو له نوو لاسته راوړنو سره مل دیني او اخلاقي زده کړې د نوو میتودونو له لارې زده کوونکو ته ولیږدوي.

دغه کتاب چې اوس ستاسو په واک کې دی، د همدغو پورته ځانګړنو پر بنسټ چمتو او تألیف شوی دی. د پوهنې وزارت تل زیار باسي چې په هېواد کې تعلیمي نصاب او درسي کتابونه د اسلامي ښوونې او روزنې او د ملي هویت د ساتلو پر بنسټ جوړ او له علمي معیارونو، نوو روزنیزو میتودونو او د نړۍ له علمي پرمختګونو سره سم چمتو کړي. د زده کوونکو استعدادونه په ټولو اخلاقي او علمي خواوو کې وغوړېږي او په هغوی کې د تفکر او نوښت توان او د پلټنې حس پیاوړی کړي. د خبرو اترو او پیرزوینې د فرهنګ دودول، د هېواد پالنې او د مینې او محبت د حس پیاوړی کول، ښښنه او پیوستون د پوهنې د وزارت نورې غوښتنې دي چې ښایي د لوست په کتابونو کې ورته پام وشي.

درسي کتابونه د ښه او مسلکي ښوونکي له درلودو پرته نشي کولای ټاکل شوي موخې ترلاسه کړي. ښوونکی د ښوونې او روزنې یو مهم جزء او د ښوونې او روزنې د پروګرامونو پلي کوونکی دی. د هېواد له ژمنو او زړه سواندو ښوونکو څخه، چې د تور تم او ناپوهی په وړاندې یې جګړه خپله دنده ګرځولې، دوستانه هیله لرم د تعلیمي نصاب په دقیق او مخلصانه تطبیق کې د هېواد ماشومان، نجونې او تنکي ځوانان د پوهې، اخلاقو او معنویت لوړو څوکو ته ورسوي.

د هېواد د زده کړې د نظام بری د خلکو له جدي مرستو پرته امکان نه لري. له دې امله له ټولو قشرونو او د ملت له شریفو خلکو، په تیره بیا له کورنیو او د زده کوونکو له درنو اولیاوو څخه هیله لرم چې د معارف د موخو د لاسته راوړو په برخه کې له هیڅ ډول مرستې څخه ډډه ونه کړي. دغه راز له ټولو لیکوالو، پوهانو، د ښوونې او روزنې له ماهرینو او د زده کوونکو له محترمو اولیاوو څخه هیله کیږي چې په خپلو رغنده نظرونو، وړاندیزونو او نیوکو د درسي کتابونو په لاښه والي کې د پوهنې له وزارت سره مرسته وکړي.

لازمه بولم له ټولو ښاغلو مؤلفانو، د پوهنې وزارت له اداري او فني کارکوونکو او له ملي او نړیوالو بنسټونو څخه، چې د دغه کتاب په چمتو کولو، چاپولو او وېش کې یې زیار ایستلی او مرسته یې کړې، مننه وکړم.

په پای کې له لوی خدای ﷻ څخه غواړم چې په خپله بې پایه مهرباني له موږ سره د پوهنې د سپېڅلو ارمانونو په لاسته راوړلو کې مرسته وکړي. انه سمیع قریب مجیب.

د پوهنې وزیر

دوکتور اسدالله حنیف بلخي

فهرست

شمېره	سرليک	مخ
۱	حمد	۱
۲	حضرت محمد ﷺ	۳
۳	پوهنه	۵
٤	ځان پېژندنه	۷
٥	غړونه	۹
٦	آريايان	۱۱
۷	کتاب	۱۳
۸	حضرت علي کرم الله وجههُ	۱٥
۹	کلمه	۱۷
۱۰	نوم (اسم)	۱۹
۱۱	امير کروړ	۲۱
۱۲	متلونه	۲۳
۱۳	پټه خزانه	۲٥
۱٤	مطالعه	۲۷
۱٥	مورړ افغانان يو!	۲۹
۱٦	سوله او ژوند	۳۱
۱۷	وزيرمحمد اکبر خان	۳۳
۱۸	ليک نښې	۳٥
۱۹	غوره وييناوې	۳۷
۲۰	د وطن مينه	۳۹
۲۱	طبيعي زېرمې	٤۱
۲۲	خوشحال خان ختک	٤۳
۲۳	صفت	٤٥

شمېره	سرلیک	مخ
۲٤	قېمتي ډبري	٤۷
۲٥	کمپیوټر	٤۹
۲٦	ضمیرونه	٥۱
۲۷	لنډۍ	٥۳
۲۸	آیوډین	٥٥
۲۹	شمېر نوم (عدد)	٥۷
۳۰	مېرمن زېنبه	٥۹
۳۱	د پنسل اختراع	٦۱
۳۲	عبدالرووف بینوا	٦۳
۳۳	زلزله څنګه منځته راځي؟	٦٥
۳٤	عبدالرحمن بابا	٦۷
۳٥	فعل	٦۹
۳٦	لوی مخترع (اډیسن)	۷۱
۳۷	رابعه بلخي	۷۳
۳۸	د فعل ریښه	۷٥
۳۹	کوچنیان	۷۷
٤۰	د پاک چاپېریال ګټې	۷۹
٤۱	نشه يي توکي	۸۱
٤۲	د ځمکې په سطحې کې بدلونونه	۸۳
٤۳	د کار ارزښت	۸٥
٤٤	بشر پالنه	۸۷
٤٥	د وطن ترانه	۸۹

لومړی لوست

حـمـد

موخه: د پاک الله جلاله ښه پېژندنه د شعر او بیتونو لوستل او لیکل.

پوښتنه:

ستاسو په فکر الله جلاله پرته له مور، خخه نور کوم شیان پیدا کړي دي؟

زه مـدد غـواړم لـه تانه اې یـوه خـدایه احـده!
کـه مـدد دې راسـره وي چـار بـه نـه شـي زمـا بده
زه عاجز مریی د ستا یم تا به ستایم ستا په فضل
ستا ثنا صفت بـه وایـم خـو زه تـوان لـرم بېحده
ستا ثنا ده تر حد تېره د بیابان تر شگو ډېره
هسې څوک دي چې خبر شي د دې شگو له عدده
د خـوشحال ویل اومـه دي لایق ستا د صفت نه دي
ستا پـه فـضل بـه پخېږي دا اومـه ویـل احـده

(خوشحال خان خټک)

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې بېتونه ولولي او هغه دې معنا کړي.
ـ دوه تنه زده کوونکي دې یو بل ته شعر د املا په توګه ووایي او ودې لیکي.
ـ په وار سره دې د ټولګي مخې ته را شي او په مېز باندې ایښودل شوي کارتونه چې د الله ﷻ نومونه او صفتونه پکې لیکل شوي واخلي. هر یو زده کوونکی دې د خپل کارت کلمه په تختې ولیکي او هغې ته دې یوه جمله جوړه کړي.
ـ څو تنه زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي او د ژمي د رخصتیو په اړه دې خبرې وکړي.

لغت	معنا
مدد	مرسته
مریی	غلام
احد	یو (واحد)
ستایم	ستاینه کوم

کورنی دنده:

زده کوونکي دې په دې فکر وکړي چې الله ﷻ پرته له موږ څخه نور کوم شیان پیدا کړي دي په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.

دویم لوست

حضرت محمد ﷺ

موخه: د حضرت محمد ﷺ د لوړ شخصیت ښه پېژندنه، د متن سم لوستل او لیکل.

پوښتنه:

تاسو د حضرت محمد ﷺ د شخصیت په اړه څه ویلای شئ؟

حضرت محمد ﷺ د الله ﷻ وروستی او هغه پیغمبر دی چې لوی الله ﷻ ورته د نېکو او غوره اخلاقو لرونکی ویلی دی.

حضرت رسول اکرم ﷺ په داسې حالاتو کې په پیغمبرۍ مبعوث شو چې د نړۍ پرمخ د کفر، ظلم، وحشت، شرک او بت پرستۍ توره تیاره خوره وه.

د الله ﷻ د عبادت پر ځای یې د لمر، سپوږمۍ، اور او په خپل لاس جوړ شوو بتانو عبادت کاوه.

حلال او حرام یې نه پېژندل، بشریت په خپلو بې لارېو او ناروا وو کې په خپل سر روان و. په دې وخت کې چې انسانیت له لویې تباهۍ او بدبختۍ سره

مخامخ و. لوی الله ﷻ په ټول بشریت رحم وکړ او دوی ته یې د حقې لارې د ښوونې لپاره خپل ګران پیغمبر حضرت محمد ﷺ راولیږه، خپل کتاب یې پرې نازله کړ چې د ځمکې پر مخ ټولو اوسیدونکو ته سمه لاره وښیي.

حقیقي معبود وروپیژني او انسان له دینوي او اخروي بدمرغیو څخه وژغوري.

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې متن ولولي او د مفهوم په هکله دې له یو بل سره مشوره وکړي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مختې ته راشي، د متن یوه یوه کرښه دې یو بل ته املا ووایي.
- زده کوونکي دې په متن کې درې توریزې او څلورتوریزې کلمې پیدا بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.
- زده کوونکي دې په وار سره د ټولګي مخې ته راشي او د حضرت محمد ﷺ د لوړ شخصیت او نیکو اخلاقو په اړه خبرې وړکړي.
- زده کوونکي دې د متن لغتونه معنا او بیا دې د تختې پر مخ ورته جملې جوړې کړي.

لغت	معنا
غوره	بهتر انتخاب شوی
نړۍ	جهان
معبود	عبادت شوی، هغه چې عبادت یې کیږي

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د متن یوه برخه په خپلو کتابچو کې ولیکي.

پوهنه

موخه: زده کوونکي متن سم ولوستلای او ولیکلای شي او د پوهنې په معنا او ارزښت وپوهېږي.

پوښتنې:

ـ تاسو پوهېږئ چې پوهنه څه ته وایي؟
ـ ستاسو په فکر موږ څنګه کولای شو چې دپوهې خاوندان شو؟

علم د پوهې او پېژندنې په معنا ده. پوهنه د یوې رڼا په څېر د انسان زړه او دماغ روښانه کوي. انسان له بې لارۍ او مایوسۍ څخه ژغوري او خپلې موخې ته یې د رسېدو لارې چارې برابروي. له بلې خوا ناپوهي داسې تیاره ده چې انسان له ډار، خطر او خوارۍ سره مخامخ کوي.

الله تعالی ﷻ په خپله د پوه او ناپوه ترمنځ د توپیر په هکله داسې فرمایي: ((آیا هغه کسان چې پوهېږي، له هغو کسانو سره چې نه پوهېږي، برابر دي؟))

هېڅکله پوهه او ناپوهي ـ رڼا او تیاره سره برابر نه دي.

انسان د علم او پوهې په وسیله لومړی خپل ځان او بیا خپل خالق ﷻ پېژني. په کار ده چې له علم سره د انسان عمل هم ملګری وي، همدا ډول له علم او پوهې څخه باید د انسانانو د هوساینې او سوکالۍ لپاره کار واخلو. د خپلو خلکو او د بشر د نېکمرغیو لپاره هلې ځلې وکړو.

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې متن له خپل ځان سره ولولي او دهغه مطلب دې په ساده کلمو کې څرګند کړي.

ـ زده کوونکي دې دا لاندې لغتونه تر معنا کولو وروسته په جملو کې وکاروي.

(پوهه، علم، رڼا، سوکالي)

ـ زده کوونکي دې د لاندینیو جملو پاتې برخې بشپړې او بیا دې په کتابچو کې ولیکي.

الف: دعلم او پوهې په مرسته لومړی خپل ځان او بیا ....

ب: د علم او پوهې په واسطه د خپلو خلکو او د بشر ....

ج: ایا هغه کسان چې علم لري برابر دي له هغو ....

د: پوهه دیوې رڼا په څېر د انسان زړه ....

ـ زده کوونکي دې په وار سره د ټولګي مخې ته راشي او ودې وایي چې کوم پرمختګونه د علم له برکته منځ ته راغلي دي؟

لغت	معنا
هلې ځلې	هڅې او کوښښ
هوسایي	آرامي
سوکالي	اسوده ګي

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د علم د ارزښت او ګټو په اړه یوه لنډه مقاله ولیکي.

څلورم لوست

ځان پېژندنه

موخه: زده کوونکي د ځان پېژندنې په معنا او مطلب وپوهېږي، متن سم ولوستلای او ولیکلای شي.

پوښتنه:

تا سو په دې مطلب پوهېږئ چې ځان پېژندنه څه معنا لري؟

سترګې پرانیزه! د بدبینۍ حس له مغزو څخه وباسه! په ځیرځیر وګوره! طبیعت ټول تاته په خندا د ژوندانه د هوساینې اسباب راغونډوي. د وطن د ورو او زړو د امېد سترګې ستا خواته کړې دي، ځکه چې ته د دوی او دوی ستا دي. د کوچنیوالي لوبې کوچنیانو ته پرېږده. د زلمیتوب بې ځایه عیشونه او هوسونه هغه چاته وړاندې کړه چې ته یې پېښې کوې.

ته د خپلو بېوزلو کاریګرو سره لیچې ونغاړه. له بزګرانو سره لاسونه تڼاکې کړه. له زده کوونکو سره ماغزه په کار واچوه. د وطن د پرمختګ لپاره زیار وباسه. پرېږده! چې نور په هوا الوزي ته بې وزرو الوتی نشې.

ځان وپېژنه، په تشو خبرو هېڅ نه ترسره کېږي. عملي میدان ته راووځه! دا خاوره ستا همت ته ګوري. کار غواړي. له بې غمۍ او استراحت سره وداع وکړه. خوب د ګور مړو ته پرېږده! ته خو ژوندی یې. د هېواد راتلونکی سعادت په تا پورې اړه لري. د زلمیتوب طلایي ورځې په همدې خدمت کې تېرې کړه. سر تر پایه د پښو کولو په جامو کې ځان مه نغاړه! د دې وخت دی چې ځانته ووایې: آه لا ترخو!؟ ځان و پېژنه! داسې

کار وکړه چې نور ستا پېښې وکړي، لکه پخوا چې یې کاوه.

(ګل پاچا الفت)

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د متن په یوې ټاکلې برخې خبرې وکړي.

ـ دوه دوه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي یو تن دې د متن یوه جمله د املا په توګه ووايي او بل دې ولیکي.

ـ زده کوونکي دې لاندې لغتونه په جملو کې وکاروي او بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

(ارمانونه، راتلونکی، زلمیتوب، لوړ همت)

ـ زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او په دې اړه خبرې وکړي چې د خپل هېواد د پرمختګ لپاره باید څه وکړي؟

لغت	معنا	لغت	معنا
وړانګې	پلوشې	تقلید	پېښې کول
نغاړل	پېچل	هیله	امید
لېچې ونغاړه	لستوڼې راپورته کړه	مه نغاړه	مه تاووه
وداع	خدای په امانې	سعادت	نیکمرغي

ګل پاچا الفت د میر سید پاچا زوی، په ۱۲۸۸ لمریز کال د لغمان د عزیز خان په کڅ کې زېږدلی. یو ډېر لوړ لیکوال، شاعر او نقاد و. په لسګونو اثار یې لیکلي چې ځینې مهم اثار یې دادي: د پسرلي نغمه، عالی افکار، د آزادۍ پیغام، غوره اشعار، د زړه وینا او نور. لاندنی متن هم دده له غوره نثرونو څخه انتخاب شوی دی.

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې فکر وکړي چې ځان پېژندنه څه معنا لري بیا دې په همدې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

پنځم لوست

غږونه

موخه: زده کوونکي متن سم ولوستلای او ولیکلای شي، غږونه وپېژني او په کارولو یې وپوهېږي.

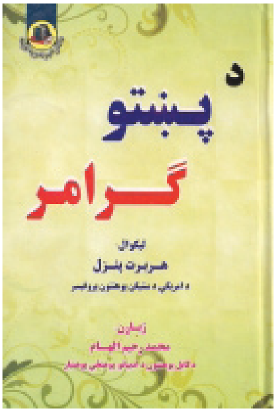

پوښتنه:

تاسو څه فکر کوئ چې غږونه هم په ژبه کې ارزښت لري؟

د شلمې پېړۍ په پیل کې نوو علمي څېړنو دا ثابته کړه چې غږونه د یوې ژبې اساس او بنسټ جوړوي، نو ویلای شو چې غږونه د ژبې جوړوونکي توکي دي. که څه هم دغه توکي په یوازې توګه معنا نه لري، خو توپیر یې په کلمو کې، د کلمو معنا بدلوي، لکه: د (ت) آواز د (تور) په کلمه کې. که چېرې د دغه آواز په ځای د (پ) آواز راوړو، نو د (تور) له کلمې څخه د (پور) کلمه جوړېږي. چې دا دوه بېلې بېلې کلمې دي. غږونه په ژبه کې په یوازې او جلا جلا توګه نه کارول کېږي، بلکې د هغو له یو ځای کېدو څخه تر ټولو کوچنۍ معنا داره واحدونه جوړېږي چې کلمه ورته وایي.

په هره ژبه کې الفبې د هغې ژبې ټولو تورو ته ویل کېږي چې د هغې ژبې د آوازونو انځورونه کوي.

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په هکله دې خبرې وکړي.

ـ دا برخه دې د متن په لوستلو سره بشپړه او په کتابچو کې دې ولیکي.

- د شلمې پېړۍ علمي څېړنو دا ثابته کړه چې ....
- غږونه په جلا او یوازې توګه معنا نه لري خو ....
- د غږونو له یوځای کېدو څخه ....
- کلمه تر ټولو کوچنی ....

ـ زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي په دې اړه دې خبرې وکړي چې: غږونه ولې د ژبې جوړوونکي توکي دي؟

ـ زده کوونکي دې د غږونو لاندنی تعریف له یاده زده کړي:

ـ غږونه د هرې ژبې جوړوونکي توکي دي چې په یوازې توګه معنا نه لري او له یو ځای کېدو څخه یې کلمې جوړېږي.

لغت	معنا
توکي	اجزا
توپیر	فرق
څېړنه	تحقیق

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې څو کلمې پیدا کړي چې د غږونو په بدلېدو یې په معنا کې بدلون راځي.

لکه: تور، نور بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

شپږم لوست

آریایان

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او د آریایانو پېژندل.

پوښتنه:

آیا تاسو د آریایانو کلمه اویا د هغو په هکله څه اورېدلي دي؟

له میلاد څخه په زرګونو کلونو مخکې د اوسني افغانستان په شمال کې آریایي قومونه اوسېدل. دوی خپل ټاټوبي ته آریاناوېجه ویله چې د اصیلانواو شریفو خلکو د استوګنې د ځای معنا لري. آریایان په لومړي سر کې په یوه ژبه چې آرییک نومېده غږېدل او دا د پښتو ژبې اصلي مور ګڼل شوې ده.

آریایانو په آریاناوېجه کې د کوچیتوب او مالداری ژوند درلود، خو زرګونه کلونه وروسته یې ښاري ژوند پیل او د لومړي ځل لپاره یې د بُخدي ښار جوړ کړ. (یما) پاچا د آریایي دولت اداره په غاړه درلوده. دا زمانه له میلاد څخه (۱۵۰۰) کاله د مخه اټکل شوې ده.

له زرګونو کلونو څخه وروسته آریایان د زیاتوالي له امله د افغانستان نورو سیمو ته وکوچېدل، او د هېواد په مرکزي، ختیځو او لویدیځو برخو کې خپاره او مېشته شول.

له ډېرې مودې وروسته دوی بیا د وګړو د شمېر د زیاتوالي له امله د افغانستان نورو سیموته وکوچېدل چې لویدیځ خوا تر ایرانه او ختیځ خوا ته د هند تر ځنګلونو پورې ورسېدل. آریایانو له خپل ځان سره وړی تمدن هلته خپور او ښه وده یې ورکړه.

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او بیا دې یو بل ته د هغه په هکله مشوره ورکړي.

ـ دا لاندې لغتونه دې په مناسبو جملو کې راوړي او په کتابچو کې دې ولیکي.

الف: ټاټوبی ب: خدمتونه ج: آرییک د: بُخدي

ـ د جملو تش ځایونه دې د متن له لوستلو وروسته په مناسبو کلمو ډک او بیا دې ولیکي.

- آریایانو په یوه ژبه خبرې کولې چې ....
- آریایانو په یوې سیمې کې ژوند کاوه چې ....
- د آریایانو لومړنی پاچا ....

ـ زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د لومړي جوړ شوي ښار په هکله دې خبرې وکړي.

لغت	**معنا**
ټاټوبی	د اوسېدو ځای
ویجه	ټاټوبی
بُخدي	اوسنی بلخ چې اُم البلاد هم نومېده.
ټاکل	انتخابول

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د دغو کلمو په هکله یوه یوه جمله ولیکي او بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي. (اُم البلاد، آرییک، آریانا ویجه، یما پاچا)

کتاب

موخه: د متن لوستل، لیکل او زده کوونکي په دې وپوهېږي چې کتاب څنګه منځ ته راغلی دی؟

پوښتنه:

تاسو څه فکر کوئ چې پخوا زمانو کې به هم کتاب موجود و؟

په ډېرو پخوا زمانو کې کتاب نه و. زموږ نیکونو او پلرونو به کیسې په یاد زده کولې دا کیسې پېړۍ پېړۍ نورو نسلونو ته رسېدلې دي، څرنګه چې دا کیسې به یې ټولې په یاد نه پاتې کېدې نو دوی په دې فکر کې شول چې د کیسو د ساتلو لپاره په لرګیو کې ځینې نښې نښانې وکړي.

وروسته په دې هم و پوهېدل چې د تېره لرګي په څوکه پر نرمه خټه باندې یوه نښه وباسي او په اور یې پخه کړي، ترڅو ډېر عمر پاتې شي چې همدا کار په حقیقت کې د کتاب د منځ ته راتلو پیل و.

تردې وروسته انسانان د ونو د پوټکو او پاڼو په تېره بیا د پاپیروس د بوټي په پاڼو د لیکلو په فکر کې شول چې څه نا څه تر ډېرې مودې پورې یې پایښت درلود.

مصریانو کم تر کمه (۵۰۰۰) کاله پخوا د پاپیروس د بوټي له پاڼو څخه یو ډول کاغذ جوړ کړ. کله چې و پوهېدل هغه له منځه ځي، نو د هغه په ځای یې د ژوو پوستکي د لیکلو لپاره غوره کړل.

دغوکتابونو یوازې په مالدارو خلکو پورې اړه درلوده. د زرگونو کلونو وروسته بیا په چین کې د اوسني کاغذ ډېر ابتدایي شکل منځ ته راغی. ورپسې په جرمني کې د چاپ ماشین اختراع شو چې دکتاب د منځته راتلو لپاره سمه لاره پرانیستل شوه.

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه په هکله دې معلومات وړاندې کړي.

ـ د جملو نیمگړې برخې دې په مناسبو کلمو سره بشپړې او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.

مصریانو تقریباً پنځه زره کاله پخوا .... جوړ کړ.

د اوسني کاغذ ډېر ابتدایي شکل په .... کې منځ ته راغی.

په جرمني کې د .... اختراع شو چې د ....

ـ یو یو زده کوونکی دې د متن لغتونه پرتختې ولیکي او بیا دې په جملو کې راوړي.

ـ څو تنه زده کوونکي دې په دې اړه د ټولگي مخکې خبرې وکړي چې دوی ولې د لیکلو لپاره د پاپیروس د بوټي په فکر کې شول؟

لغت	**معنا**
پېړۍ	قرن
غوره	انتخاب شوی
کرښې	خطونه
غوښتنې	هیلې
اختراع	د نوي شي منځته راوړل

پاپیروس د اوقیانوس د دریاب په غاړه د پلنو پاڼو درلودونکی بوټی و.

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې اړه چې د کتاب منځته راتلل کومې مرحلې تېرې کړې، څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

حضرت علي کرم الله وجهه

موخه: د متن لوستل، لیکل او د حضرت علي (کرم الله وجهه) د شخصیت پېژندنه.

پوښتنه:

آیا تاسو د حضرت علي کرم الله وجهه په هکله څه ویلای شئ؟

حضرت علي کرم الله وجهُه د اسلام لوی سپه سالار او د ابو طالب زوی و. له هجرت څخه یوویشت کاله مخکې په مکې معظمې کې زېږېدلی او د حضرت محمدﷺ څلورم یار و.

حضرت علي کرم الله وجهُه له وړکتوب څخه، حضرت محمدﷺ سره مینه درلوده او د هغه د اخلاقو پیروي یې کوله. حضرت علي (کرم الله وجهه) لومړنی کوچنی ماشوم وچې ایمان یې ور باندې راوړ او د اسلام په مبارک دین مشرف شو.

حضرت علي (کرم الله وجهه) ته ځکه د کرم الله وجهه لقب ورکړل شوی چې بتانو ته یې سجده نه ده کړې. حضرت علي (کرم الله وجهه) ډېر لوی عالم، غښتلی، زړور او د نیکو اخلاقو خاوند و.

کوم وخت چې حضرت عثمان﵁ په شهادت ورسېد. حضرت علي﵁ د مسلمانانو خلیفه شو. د خلافت په موده کې یې ډېر فتوحات وکړل.

ځلور کاله او څو میاشتې یې خلافت وکړ. په پای کې د عبدالرحمن بن مُلجم له خوا د هجرت په ځلوېښتم کال د روژې په اووه لسمه ورځ د کوفې په ښار کې په شهادت ورسېد.

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.

ـ د حضرت علي﵁ په هکله او ربدلې کېسې دې نوروته د ټولګي په مخکې ووایي.

ـ دا لاندې پوښتنې دې ولولي او د هغو پر ځوابونو دې له یو بل سره مشوره وکړي.

- حضرت علي﵁ د چا زوی او څه وخت د اسلام په دین مشرف شو؟
- حضرت علي﵁ په کوم کال کې زېږېدلی دی؟
- حضرت علي﵁ د چا له خوا او په کوم کال کې په شهادت ورسېد؟

ـ زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د حضرت علي کرم الله وجهه په هکله دې خبرې وکړي.

لغت	معنا
غښتلی	قوي
سپه سالار	سرلښکر

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې هکله چې ولې حضرت علي ته د کرم الله وجهه لقب ورکړ شوی معلومات په خپلو کتابچو کې ولیکي.

کلمه

موخه: په لیکلو او لوستلو کې د کلمو سم کارول او د کلمې په معنا او مفهوم پوهېدل.

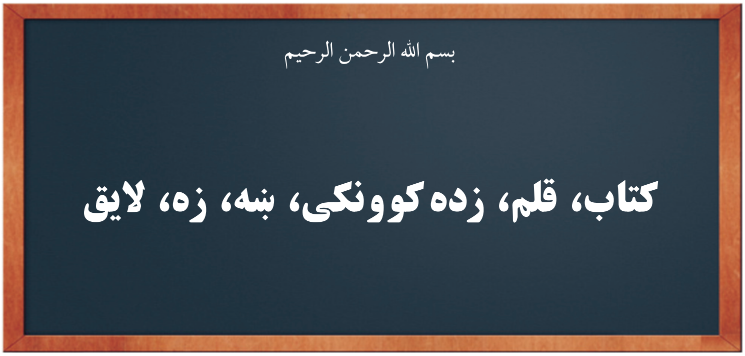

پوښتنه:

آیا تاسو د کلمې په هکله څه اورېدلي او پوهېږئ چې کلمه څه ته وایي؟

کلمې: هغه کوچني ژبني توکي دي چې ځینې یې په خپله معنا لري او ځینې یې په یوازې توګه معنا نه ورکوي، خو د جملو د معناوو په بشپړولو کې لویه ونډه اخلي. کلمې د معنا له مخې په دوو برخو وېشل شوي: **خپلواکې او ناخپلواکې کلمې**.

خپلواکې کلمې

هغه کلمې چې په خپله معنا ولري او په هغوی کې نومونه، قیدونه، صفتونه او فعلونه راځي، لکه: احمد، زه، ښه، لایق، راغی او نور....

ناخپلواکې کلمې

هغه کلمې دي چې په خپلواکه توګه معنا نه لري، خو له خپلواکو کلمو سره له یوځای کېدو وروسته د جملې معنا بشپړوي، لکه: و، به، له، د، نه، سره، څخه، ځینې، او نور....

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په معنا او مفهوم دې خبرې وکړي.

ـ یو یو زده کوونکی دې لاندې لغتونه پر تختې ولیکي او بیا دې په جملو کې راوړي.

بشپړ، ونډه، ډله

ـ زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مرسته دې لاندې برخې بشپړې کړي:

- کلمې هغه کوچنې ژبنې توکي دي چې ....
- کلمه په دوو برخو وېشل شوې چې ....
- په خپلواکو کلمو کې دا برخې شاملې دي ....

ـ زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د ژبې د کوچنیو توکو په هکله دې خبرې وکړي.

لغت	**معنا**
ونډه	برخه
بشپړ	پوره
توکي	اجزا

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د خپلواکو او ناخپلواکو کلمو د توپیر په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

اسم (نوم)

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او په خپلواکو کلمو کې د نوم پېژندنه.

احمد، مېز، علم، عقل، کابل، کندهار، کتاب،

هلک، اوبه غوړي

پوښتنه:

ستاسو په فکر نوم په خپلواکو کلمو کې راتلای شي؟

اسم (نوم): هغه خپلواکه کلمه ده چې د ټولو شیانو او اشخاصو لپاره کارول کېږي، لکه: احمد، مېز، عقل، دود، اکسیجن، شېدې، ونه او نور...

د نوم ډولونه:

نوم دا ډولونه لري: ساده یا مفرد نوم، مرکب نوم، خاص نوم، عام نوم، معنا نوم، ذات نوم او نور...

له دې جملې څخه به ځینې نومونه له مثالونو سره وګورو:

ساده یا مفرد نوم: **هغه نوم ته وايي چې له یوې مفردې کلمې څخه جوړ شوی وي، لکه: کور، لاس، کتاب، قلم...**

مرکب نوم: **هغه نوم دی چې له دوو یا زیاتو کلمو څخه جوړ شوی وي، لکه: افغانستان، پوهنتون، عبدالله...**

خاص نوم: هغه کلمه ده چې په يوه خاص شي يا سړي باندې دلالت وکړي، لکه: احمدشاه بابا، کابل، غازي امان الله خان او نور.

عام نوم: هغه نوم ده چې په خپلو همجنسو شيانو يا اشخاصو دلالت وکړي، لکه: سړی، نجلۍ، ښار، ښوونځی او نور

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې په دوه کسيزه توګه متن ولولي او يو بل ته دې تشريح کړي.

ـ زده کوونکي دې په خپل ټولګي کې د شيانو نومونه په يوه لست کې وليکي او په هغو کې دې د نوم ډولونه وښيي، لکه: مېز (عام نوم)، کتاب (عام نوم)، هلك (عام نوم)، حميد (مفرد نوم) زموږ د تاريخ استاد عبدالله (خاص نوم)، حميدالله (مرکب نوم).

ـ زده کوونکي دې متن ولولي نومونه دې پکې پيدا او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.

ـ زده کوونکي دې په وار سره د ټولګي مخې ته راشي او د نومونو ډولونه دې پر تختې وليکي او بيا دې د هغو د توپير په هکله خبرې وکړي..

لغت	معنا
خاص	ځانګړی
توپير	فرق

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د نومونو لپاره نوي نوي مثالونه په خپلو کتابچو کې وليکي.

امیر کروړ

موخه: د متن لوستل، لیکل او د لومړني شاعر په توګه د امیر کروړ پېژندنه.

پوښتنه:

آیا تاسو د امیر کروړ نوم اورېدلی او په دې برخه کې څه ویلای شئ؟

امیر کروړ د امیر فولاد سوري زوی و. په (۱۳۹هـ.ق.) د غور په مندیش کې امیر شو. دی داسې غښتلی او پهلوان و چې له سلو تنو جنګیالیو سره به جنګېده، نو ځکه یې کروړ باله چې معنا یې کلک او غښتلی دی.

امیر کروړ ډېر عادل، مهربان او د ټینګې ارادې خښتن و. ښه وینا یې درلوده. په شعرونو کې یې سوچه او سپیڅلې پښتو کلمې کار ولې دي.

امیر کروړ د عباسیانو په پلوی له بني اُمیه وو سره ډېرې جګړې وکړې چې زیاتې سوبې یې پې په برخه شوې. د هغو په ویاړ یې دا شعرونه وویل چې ویاړنه یې بولي او د پښتو شعرونو په لړ کې لوړه حماسي ترانه ده.

د تاریخي سندونو له مخې دا شعر لومړنی شعر بلل شوی، ځکه چې مخکې له دې څخه کوم بل شعري سند نه لرو، خو د دغه شعر له پوخوالي څخه څرګندېږي چې له دې شعر څخه پخوا به هم نورو شاعرانو شعرونه ویلي وي، ځکه چې لومړني شعر ته ډېر وخت په کار دی، ترڅو دغسې

پوخوالي ته ورسېږي. امير کروړ په (۱۵۴هـ.ق.) کال د پوشنگ په جگړو کې مړ شو. د ده حماسي ترانه داسې پيل کېږي:

زه يم زمری پردې نړۍ له ما اتل نشـته په هند و سند و په تخار و په کابل نشته

بل په زابل نشـته له ما اتل نشـته

فعاليتونه:

ـ زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه مطلب دې په لنډه توگه ووايي.

ـ زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې په دې اړه مشوره وکړي چې:

- ولې د امير کروړ شعر ته لومړنی شعر نشو ويلای؟

بيا دې له هرې ډلې څخه يو تن د تختې مخې ته راشي او خپله ليکل شوې پاڼه دې نورو ته ولولي.

ـ څو زده کوونکي دې د متن لغتونه د تختې پر مخ وليکي او نور دې په جملو کې وکاروي. (کروړ، وياړ، اتل، سوبه، برى، غښتلى، وياړنه)

لغت	معنا	لغت	معنا
کروړ	سخت	سوبه	فتح
غښتلى	قوي، توانمن	وياړ	افتخار
وياړنه	فخرکول	اتل	قهرمان
بر ى	کاميابي		

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د لاندې مطلب په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

امير کروړ خپله حماسي ترانه د څه شي په وياړ ويلې ده؟

متلونه

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او د متلونو په مناسب ځای او سموکارولو پوهېدل.

پوښتنه:

آیا تاسو متلونه اورېدلي او د هغو په مطلب پوهېږئ؟

متلونه د پښتو ژبې په ولسي ادب کې یوه غوره او په زړه پورې برخه ده.

متلونه هغه لنډې وینا وې دي چې ډېر لوی او پراخ مطالب په کې ځای شوی وي.

د متلونو ویوونکي معلوم نه دي. په هره زمانه کې ویل شوي. د ملتونو په وسیلې د ټولنې دودونه او د خلکو افکار له یوه نسل څخه بل نسل ته لېږدول کیږي. دمتلونو اغیزه په ژبه کې دومره زیاته ده چې په خبرو اترو کې یې د یوه ټینګ استدلال په توګه راوړي.

دا برخه په پښتو ادب کې ډېره شتمنه اوبډایه ده چې شمېر یې زرګونو ته رسیږي. ځینې متلونه به د مثال په توګه ولولو:

کبرجن د الله ﷻ دښمن دی.

په یوه څپېړه سل مخه خوږېږي.

خېل عیب د ولو منځ، د بل عیب د کلو منځ دی.

په سوال کولو خوله هم بده نښکاري.

بد خوی چې زوروړ شي نو عقل مرور شي.

کېږدی په خپلو مراندو ولاړه ده.

بې مېوې ونه څوک په کاڼو نه ولي.

ګل له ګل نه رنګ اخلي.

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې متن ولولي او د متلونو په هکله دې خبرې وکړي.

ـ زده کوونکي دې متلونه د املا په توګه ولیکي.

ـ یو یو زده کوونکی دې د ټولګي مخې ته راشي او کوم متل یې چې زده وي، د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.

ـ زده کوونکي دې د متن لغتونه معنا، په جملو کې دې وکاروي او له یو بل څخه دې وپوښتي.

لغت	معنا
ولی	اوږه
ولي	اوړي
استدلال	دلیل راوړل
شمېر	حساب
شتمنه	بډایه
اغېزه	تاثیر

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې ددې متل «کوږ بار تر منزله نه رسیږي» مفهوم په خپله ژبه ولیکي.

پټه خزانه

موخه: د متن لوستل، لیکل او د پټې خزانې د لیکوال پېژندنه.

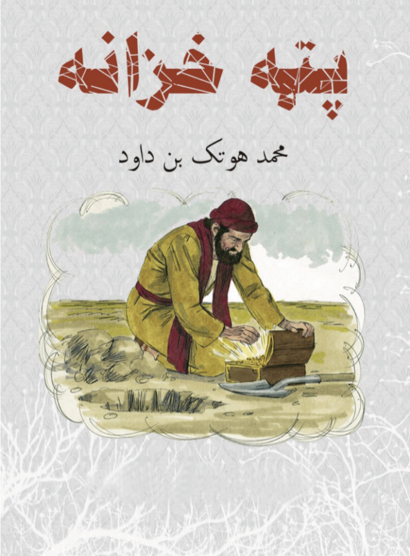

پوښتنه:

ـ تاسو د پټې خزانې په هکله څه اورېدلي دي؟

پټه خزانه د پښتوژبې په ادبیاتوکې یو ارزښتمن کتاب دی چې محمد هوتک په (۱۱۴۱هـ.ق.) کال په کندهار کې د شاه حسین هوتکي په هڅوونې لیکلی دی.

محمد هوتک په (۱۰۸۴هـ.ق.) کال د کندهار په کوکران کې زیږېدلی، د پلار نوم یې داود خان او د نیکه نوم یې قادر خان هوتک دی. ده د خپل وخت علوم له خپل پلار څخه ولوستل. لوی عالم او پوخ شاعر شو. محمد هوتک په خپله پټه خزانه کې د پنځوسو نرینه او ښځینه شاعرانو د ژوند پېښې او د شعرونو بېلګې ذکر کړي دي. په دې ترتیب یې له سل تر یوولس سوه هجري کلونو پورې د پښتو د شعر او ادب تاریخ خوندي ساتلی دی.

محمد هوتک نور کتابونه هم لیکلي چې خلاصة الفصاحت او خلاصة الطب نومېږي او د شعرونو یو ښکلی دیوان هم لري چې بوللې او غزلې یې په کې راوړي دي.

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې دوه دوه تنه متن ولولي او یو بل ته دې مطلب و وایي.

ـ زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې مشوره وکړي چې:

- په پټې خزانې کې کوم تاریخي شیان خوندي ساتل شوي دي؟

بیا دې له هرې ډلې څخه یو تن د ټولګي مخې ته راشي او خپله پانه دې نورو ته ولولي.

ـ زده کوونکي دې د متن جملې یو بل ته املا ووایي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.

ـ زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي او د محمد هوتک د کتابونو په هکله دې خبرې وکړي.

لغت	معنا
خوندي	ساتل شوي، محفوظ
وړ	مناسب
پېښې	واقعې
هڅوونه	تشویقول
بوللې	قصیدې

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د پټې خزانې د ارزښت په اړه څو جملې په کتابچو کې ولیکي.

مطالعه

موخه: د متن سم لوستل، سم لیکل، د مطالعې په ارزښت او ګټو پوهیدل، او په زده کوونکو کې د مطالعې د روحیې پیاوړتیا.

پوښتنه:

څه فکر کوئ چې مطالعه څه ګټې لري؟

مطالعه داسې کړنه ده چې د انسان له سترګو او مغزو څخه د ناپوهۍ پردې لرې کوي. انسان دې ته هڅوي چې باید د علم او پوهې څښتن شي.

مطالعه انسان علم او کمال ته رسوي. دماغي ځواک ته یې وده او پراختیا ورکوي، تر څو انسان وکولای شي د ښو او بدو ترمنځ د توپیر په پوهېدو سره د دنیا او آخرت د ښه والي لپاره زیار وباسي.

همدا راز مطالعه انسان د خپل ژوند له ټولو مسؤولیتونو څخه خبروي. هغه ته دا لارښوونه کوي چې انسان ډېر مسوولیتونه لري، باید په هغو پوه شي او هغه وپېژني.

د مطالعې لپاره باید د کتاب په ټاکلو کې ډېر پام وکړو. هغه کتاب انتخاب

کړو چې موږ ته د ژوند سمه لارښوونه وکړي. هر څوک چې ډېره مطالعه وکړي او ډېر کتابونه ولولي ذهن يې پراخ او معلومات يې ډېرېږي.

فعاليتونه:

ـ زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.

ـ زده کوونکي دې د مطالعې متن يو بل ته املا ووايي.

ـ زده کوونکي دې د لاندې جملو تش ځايونه په مناسبو کلمو سره بشپړ او په کتابچو کې وليکي.

- مطالعه د انسان له سترګو او مغزو څخه ....
- مطالعه انسان دې ته هڅوي چې ښايي د ....
- مطالعه انسان د خپل ژوند له ....

ـ زده کوونکي دې په وار سره د ټولګي مخې ته راشي او ودې وايي چې مطالعه څه ډول کړنه ده.

لغت	معنا	لغت	معنا
پراختيا	وسعت ورکول	سپېڅلی	پاک
نړۍ	دنيا	ګټور	ګټه لرونکی
ځواک	توان او قدرت	غوره	بهتر، انتخاب شوی
کړنه	عمل		

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې هکله چې مطالعه څنګه انسان علم او کمال ته رسوي څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

پنځلسم لوست

موږ افغانان يو!

موخه: د متن سم لوستل، ليکل او په زده کوونکو کې د افغانيت د روحيې پياوړتيا.

پوښتنه:

آيا ستاسو په فکر (موږ افغانان يو) څه مفهوم او ارزښت لري؟

زموږ د هېواد د اساسي قانون له مخې د افغانستان د ملت وګړي له پښتون، تاجک، هزاره، ازبک، ترکمن، بلوڅ، پشه يي، نورستان، ايماق، عرب، قزلباش، ګوجر، براهوي او نورو قومونو څخه عبارت دی.

د افغان کلمه د افغانستان د ملت هر وګړي ته ويل کېږي.

له دې امله ټولو ته لازمه ده چې:

- **د هېواد ملي يووالی وساتو.**
- **په ټولنه کې د ټولو منل شوو اصولو او ملي ارزښتونو درناوی وکړو.**
- **په ټولنه کې د ملي او تاريخي خلکو د کړنو پيروي وکړو.**
- **د خپل ټاټوبي د ملي شتمنيو، وياړونو او برياوو ښه ساتونکي او پالونکي واوسو.**
- **د ټولنې د خير، پرمختګ او ښېګڼې په چارو کې ونډه واخلو.**
- **د خپل کور، کلي، سيمې او چاپيريال له ساتلو او پاکۍ سره د زړه له تله مينه**

ولرو.

- **کوچنیانو ته د ژوند په چارو کې سالمې لارښوونې او ګټورې مشورې ورکړو.**
- **په ورځینې ژوند کې د میندو او خویندو خواخوږي او مرستندویان واوسو.**
- **تل په کوچنیانو شفقت او د مشرانو درناوی وکړو.**

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه مطلب دې په لنډه توګه ووایي.

ـ زده کوونکي دې په وارسره د متن لغتونه معنا او د تختې پرمخ دې په جملو کې وکاروي.

ـ زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او پر هغه څه چې له افغان او افغانیت سره ښایي خبرې وکړي.

ـ زده کوونکي دې د متن جملې یو بل ته املا ووایي او بیا دې اصلاح کړي.

لغت	معنا
ټولنه	جامعه
ټاټوبی	د اوسېدو ځای
شتمني	دارایي
ویاړونه	افتخارونه

کورنی دنده:

زده کوونکي دې په دې اړه (مور د یوه افغان په صفت باید څه وکړو) څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

شپاړسم لوست

سوله او ژوند

موخه: د متن لوستل، لیکل، په ژوند کې د سولې په ارزښت او اړتیا پوهېدل او د سولې غوښتلو د روحیې پیاوړتیا.

پوښتنه:

ستاسو په فکر موږ ولې په ژوند کې سولې ته اړتیا لرو؟

سوله یوه ډېره مقدسه او سپېڅلې کلمه ده، ځکه په قرآن کریم کې یې ستاینه شوې ده او هغه (والصلح خیر) بللې ده. د بشریت هستي، پایښت او سوکالي هم په سولې پورې اړه لري.

په سولې کې ژوند کول د هر انسان حق دی. سوله د خلکو زړونه سره نژدې کوي. خوښي او نیکمرغي راولي. که د بشري نړۍ په هر ځای کې سوله او امن نه وي، نو هلته به جګړه برلاسې وي. جنګ او جګړه له ځان سره انسانانو ته له وژلو، ورانولو او تباهۍ پرته بل څه نه راوړي.

د تاریخ له پاڼو څخه څرګندېږي، هغو خلکو چې په خپلو کې او یا هم له نورو سره د سوله ییز ژوند لاره غوره کړې، ډېر ژر د سوکاله او هوسا ژوند خاوندان ګرځېدلي او د ترقۍ او پرمختګ له کاروان سره یو ځای شوي دي.

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه په اړه دې خبرې وکړي.
ـ زده کوونکي دې دوه دوه تنه متن ولولي. بیا دې یو بل ته املا ووایي.
ـ زده کوونکي دې دا لاندې لغتونه وروسته تر معنا، په جملو کې وکار وي او په کتابچو کې دې ولیکي.
(سپېڅلې، پایښت، سوکالي، هوسا)
ـ زده کوونکي دې په وارسره د ټولګي مخې ته راشي او د سولې د اړتیا او ګټو په هکله دې خبرې وکړي.

لغت	معنا
سپېڅلی	پاك
پایښت	بقا او دوام
سوکالي	آرامي
هوسا	آرامه

کورنۍ دنده:

زده کوونـکي دې په دې اړه په خپلو کتابچو کې په لنډه توګه ولیکي چې: موږ په سوله ییز ژوند کې کوم ګټور کارونه سرته رسولی شو.

اووه لسم لوست

وزیر محمد اکبرخان

موخه: د متن لوستل، لیکل او د وزیر محمد اکبر خان د شخصیت پېژندنه.

پوښتنه:

ایا تاسو د وزیر محمد اکبر خان دکارنامو په هکله څه اورېدلي او هغه پېژنئ؟

زموږ په هېواد کې ډېر نومیالي غازیان او اتلان تېر شوي. له هغو څخه یو هم وزیر محمد اکبرخان دی. وزیر محمداکبرخان د امیر دوست محمدخان زوی او په ۱۲۳۲ هـ.ق. کال کې زېږېدلی و.

غازي محمد اکبر خان د افغان او انګلیس په لومړۍ جګړه کې له افغاني غازیانو سره یوځای د هېواد په آزادولو کې ډېره لویه ونډه اخیستې وه.

وزیر محمداکبرخان د ډېرو ښو اخلاقو څښتن و. پر بېوزلو زړه سواند او د ظالمانو او تیري کوونکو سخت مخالف و.

په جګړې کې د جنګي اسیرانو او نیول شوو بندیانو قدر یې د مېلمنو په شان کاوه. د هغو روغتیا او سلامتیا ته به یې پاملرنه کوله، تر دې چې د هغوی په ټپونو به یې په خپله پټۍ لګولې.

د خپل هېواد له خلکو سره یې ډېره مینه درلوده او خپلو خلکو ته له

ډېرو خدمتونو څخه وروسته د ۳۰ کلو په عمر په ۱۲۲۲هـ.ق. کال کې وفات او د ده له سپارښتنو سره سم په مزار شریف کې خاورو ته وسپارل شو. روح دې ښاد وي.

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې متن ولولي او بیا دې د هغه په مطلب خبرې وکړي.
ـ زده کوونکي دې دغو پوښتنو ته ځوابونه ووايي او بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.
ـ وزیر محمد اکبر خان کوم ښه صفتونه در لودل؟
ـ وزیر محمد اکبر خان د هېواد د خپلواکۍ لپاره څه ډول خدمتونه کړي دي؟
ـ د وزیر محمد اکبر خان مړینه په کوم کال پېښه شوې او مقبره یې چېرې ده؟
ـ دوه دوه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، یو بل ته دې د متن املا ووايي او بیا دې اصلاح کړي.
ـ زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي او په دې هکله دې خبرې وکړي چې د غازیانو او نومیالو په ژوند لیک پوهېدل څه ګټې لري.

لغت	**معنا**
اتلان	قهرمانان
ونډه	برخه
تېري کوونکي	ظالمان

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د وزیر محمد اکبر خان د اوصافو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

لیک نښې

موخه: د متن لوستل، لیکل او د لیك نښو په ارزښت او کارولو پوهېدل.

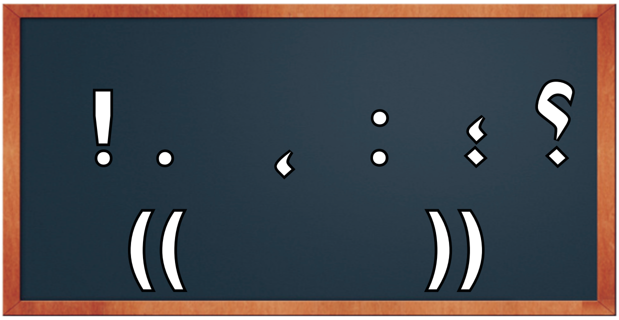

پوښتنه:

تاسې لیك نښې پېژنئ او په لیکنو کې مو کله کارولي دي؟

په هره ژبه کې د لیکنې د سموالي او ښه والي لپاره ځینې نښې نښانې شته چې په هره لیکنه کې یې مراعاتول ضروري دي. بې له دغو نښو څخه لیکنې سمه معنا نه ورکوي او لوستونکي له ډېرو ستونزو سره مخامخ کیږي.

اړینه ده چې لیک نښې په لنډ ډول وپیژنو:

ـ ټکی (.): دا نښه د بشپړې جملې په پای کې اېښودل کیږي.

لکه: بې له زیار او زحمت څخه کامیابي نشته.

ـ کامه (،): کامه یا چپه پېښ د یوه لنډ ځنډ لپاره راځي. همدارنګه د کلمو او جملو د بېلولو لپاره هم کارول کیږي، لکه: میرویس، اجمل، رشاد او سلیمان زیارکښ زده کوونکي دي.

ـ شارحه (:): شارحه یا دوه ټکي له هغو کلمو څخه وروسته راځي چې

وروپسې شرح او بيان ولري. لکه: د ژبې مهارتونه دا دي: غوږ نيول، خبرې کول، لوستل او ليکل.

ـ **سواليه** (؟): دا نښه د پوښتنې لپاره راوړل کيږي، يعنې د هر ډول سواليه جملو په پای کې راځي. لکه: د آريايانو لومړنۍ ژبه څه نوميده؟

ـ **ندايه** (!): دا علامه د غږ کولو يا ندا او تعجب په وخت کې کارول کيږي، لکه: لويه خدايه! ته زموږ د بيچاره ولس په حال رحم وکړې.

فعاليتونه:

ـ زده کوونکي دې متن ولولي او په مفهوم دې له يو بل سره خبرې وکړي.
ـ زده کوونکي دې دوه دوه تنه په خپلو منځو کې د لوست لغتونه په جملو کې وکاروي.
ـ زده کوونکي دې يو يو د تختې مخې ته راشي او د ليک نښو په اړه دې توضيحات ورکړي.
ـ زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او يوه يوه جمله دې د هرې ليک نښې لپاره د مثال په توګه وليکي.

لغت	معنا
ستونزې	مشکلات
اړينه	ضروري
زيار	زحمت، کوښښ
ندا	غږ يا آواز

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په خپله خوښه څو جملې وليکي او د لوست ليک نښې دې په کې وښيي.

نولسم لوست

غوره ویناوې

موخه: د متن لوستل، لیکل، د غوره ویناوو په معنا او مفهوم پوهېدل او د ژوند په چارو کې له هغو څخه پیروي کول.

پوښتنه:

ستاسو په فکر ورمونه څه معنا او څه ته وايي؟

چې دانا نه کړي ګردش د زمانې
نور به زده نه کړي دانش د زمانې
زر پیرې لري د سترګو په ځنبل کې
خبر دار شه په روش د زمانې
په یوه زمان وي شاه، بیا دې ګدای کا
څه باور په نوازش د زمانې
په خزان کې د بوستان په ونو راشه!
څه و، څه شو بیا پوشش د زماني
کله ځمکه سپېره ډاګ، کله ګلونه
څه امید په آرایش د زمانې
د سفله غونډې یې ورکړه رانیول دي
غره مه شه په بخشش د زمانې

چې يې شـــا کړه د دنيـــا و آســـايش تـه

هم هغــه کـــا آســـايش د زمانـــې

چې دا هسې يې کردې د زړه په ياد وي

لا «خوشحـــال»لري خواهـش د زمانې

(خوشحال بابا)

فعاليتونه:

ـ زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او د هغه په هکله دې خبرې وکړي.

ـ زده کوونکي دې دوه دوه تنه د شعر بيتونه يو بل ته املا ووايي.

ـ زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي، د متن لغتونه دې لومړی معنا بيا دې په جملو کې وکاروي.

ـ زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې پدې اړه مشوره وکړي چې په بيتونو کې د شاعر مطلب کومو ټکو ته توجه کول دي، بيا دې له هرې ډلې څخه يو تن خپله ليکلې پاڼه نورو ته ولوليف.

لغت	معنا	لغت	معنا
پيرې	دوره وهل	د سترګو څنبل	د سترګو رپ
سفله	پست، ناکس	بوستان	باغ
ستايش	ستاينه	ورکړه	سخاوت

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د لاندې بيت مفهوم په خپله ژبه په کتابچو کې وليکي.

چې دانا نه کړي ګردش د زمانې　　**نور به زده نه کړي دانش د زمانې**

د وطن مينه

موخه: د متن سم لوستل، ليکل او د وطن د مينې په مفهوم پوهېدل او د وطن پالنې د روحيې پياوړتيا.

پوښتنه:

ستاسو په فکر د وطن مينه څه ته وايي؟

د وطن مينه «شعر» د ستر شخصيت احمدشاه بابا ليکنه ده. احمدشاه بابا هغه نوميالی پاچا و چې د تورې تر څنګ يې قلم هم درلود. هغه د خپل هېواد سره د زړه مينه درلوده. احمد شاه بابا په پښتو ژبه ډېر شعرونه ويلي او يو ښکلی ديوان هم لري. دلته يې «د وطن مينه» شعر د بېلګې په توګه راوړو چې دده له هېواد سره د پاکې مينې احساسات څرګندوي.

ستا د عشق له وينو ډک شول ځيګرونه — ستا په لاره کې بايلي زلمي سرونه

تاته راشمه زړګی زما فارغ شي — بې له تا مې انديښنې د زړه مارونه

که هر څو مې د دنيا ملکونه ډېر شي — زما به هېر نه شي دا ستا ښکلي باغونه

د ډهلي تخت هېرومه چې را ياد کړم — زما د ښکلي پښتونخوا د غرو سرونه

د رقيب د ژوند متاع به تار په تار کړم — چې په تورو پښتانه کا ګوزارونه

د فريد او د حميد دور به بيا شي — چې زه وکاندم په هر لوري تاختونه

که تمامه دنيا يو خواته بل خوا يې — زما خوښ دي ستا خالي تش ډګرونه

احمدشاه به دغه ستا قدر هېر نه کړي

که ونيسي د تمام جهان ملکونه

(احمدشاه بابا)

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې دوه دوه تنه متن ولولي او د هغه د مطلب په اړه دې خبرې وکړي.
ـ دوه دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او بیتونه دې یو بل ته د املا په توګه ووایي.
ـ زده کوونکي دې په متن کې هم وزنه کلمې پیدا او د تختې پرمخ دې ولیکي، لکه: سرونه ـ مارونه... .
ـ زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې د احمد شاه بابا د هېوادنۍ مینې په اړه څو کرښې ولیکي او بیا دې له هرې ډلې څخه یو تن د تختې مخې ته راشي خپل معلومات دې نورو ته وړاندې کړي.

لغت	معنا
بایلل	له لاسه ورکول
تار په تار	له منځه وړل
دور	دوران
ډګر	میدان
تاختونه	بریدونه
رقیب	سیال او رقابت کوونکی
متاع	جنس، شی، مال

څرګندوني:

له فرید څخه مطلب د سوري په کورنۍ کې شیرشاه سوري دی چې اصلي نوم یې فرید و. او حمید څخه مطلب په لودي کورنۍ کې سلطان حمید لودي دی چې په هند کې یې پاچاهي کړې وه.

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې اړه چې ولې هر څوک له خپل هېواد سره مینه لري؟ څو کرښې په خپلو کتابچو کې په ښکلي خط ولیکي.

طبیعي زېرمې

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د طبیعي زېرمو په ارزښت او ګټو پوهېدل او د هغو د ساتنې د روحیې پیاوړتیا.

پوښتنه:

تاسو د طبیعي زېرمو په هکله څه اورېدلي او په دې هکله څه ویلای شئ؟

زموږ ګران افغانستان یو غرنی هېواد دی. زیاتره غرونه یې په مرکزي، شمالي او نورو برخو کې پراته دي چې په آب و هوا یې ډېره ښه اغېزه کړېده.

غرونه د واورو او د یخچالونو پراخې سیمې جوړوي چې په بدخشان کې پامیر د یوه طبیعي پارک په توګه یا دولی شو. همدارنګه د هندوکش، سلیمان او د ترکستان د تیربند غرونه د یادولو وړ دي چې لوی کانونه او معدنونه لري.

ځنګلونه هم دطبیعي زیرمو غوره برخه ده چې د غرونو په لمنو کې یې د ژوو او ځناورو لپاره د استوګنې سیمې جوړې کړېدي. سربېره پردې چې د هوا په ښه والي او پاکوالي کې ډېره اغیزه لري، د سیلابونو او وچو بادونو مخنیوی هم کوي.

ځنګلونه زموږ د هېواد په لویې پکتیا، ننګرهار کونړونو، نورستان، کاپیسا، بادغیس، بدخشان او هرات کې موجود دي.

د دغو طبيعي شتمنيو ساتنه او پالنه د هر افغان ايماني او ملي دنده ده که موږ د هغو ساتنې ته سمه پاملرنه و نه کړو، دغه طبيعي شتمني به زموږ نورو نسلونو ته پاتې نشي.

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې متن ولولي او د طبيعي زيرمو په ارزښت دې له يو بل سره مشوره وکړي.

ـ زده کوونکي دې په وار سره د ټولګي مخې ته راشي، د خپل هېواد د طبيعي شتمنيو په اړه دې خبرې وکړي.

دا لاندې کلمې دې وګوري او هغه دې په جملو کې وکاروي.

زېرمې	ذخيرې	اغېزه	تاثير
خړځايونه	د څرېدو ځای	جهيلونه	ولاړې اوبه
طبيعي زېرمې	طبيعي شتمنۍ	دارايي	سرمايه، پانګه

ـ هر يو زده کوونکی دې د طبيعي شتمنيو د ساتنې او پالنې په اړه يوه يوه لنډه مقاله وليکي او څو تنه دې د ټولګي په مخ کې ولولي.

لغت	معنا
خړځايونه	د څرېدو ځايونه
کانونه	معدنونه
ډېرښت	ډېروالی
کمښت	کموالی

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې اړه چې موږ د خپل هېواد د شتمنيو په هکله څه مسووليت لرو، څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

خوشحال خان خټک

موخه: د متن لوستل، لیکل او د خوشحال خان خټک د ادبي شخصیت پېژندنه.

پوښتنه:

څه فکر کوئ چې آیا خوشحال خان یوازې شاعر و؟

خوشحال خان د شهباز خان زوی دی. په (۱۰۲۲) هـ.ق کال د خټکو په اکوړه نومي ځای کې زېږېدلی دی. خوشحال خان د خټکو د قبیلې مشر خورا مېړنی، غښتلی، پر هېواد او آزادۍ مین مبارز و. ده ډېر کتابونه لیکلي چې شمېر یې (۲۵۰) ټوکو ته رسیږي. د شعرونو یو دیوان هم لري. د هغه کارنامې، اتلولي او پوهه زموږ د تاریخ یوه وياړلې برخه ده. خوشحال بابا په (۱۱۰۰) هـ.ق کال کې وفات شوی دی.

د خوشحال خټک د شعر بېلګه:

خپـل استاد و ماته ووې خــو پنـدونه — هر یو پند یې مرغلرې دي لالــونه
وې یې هــره بدي کړه هغه بد مه کــره — چې له لاسه دې آزار شي د چا زړونه
که دې زړه وي چې بد نه مومې له چا نه — اول ته پرېږده د بــدو خصلتــونه
د هــر چا ســره د ښو سلـوک بایده دی — په بدی کې څه فایده ده کوم سـودونه

د دنیا په مال د نېکو نوم حاصل کړه — تل جهان و چاته نه پرېږدي مالونه
هغه کار چې په نرمۍ ترسره کېږي — څه حاجت چې رساوه شي تر جنګونه
که په خپله د خپل ځان په بدۍ نه یې — د مارونو په غار مه منډه لاسونه
په خپلوانو باندي هومره خشم مه کړه — چې پردي در ځیني تښتي په ملکونه
په ځوانۍ کې چې دي کار له لاسه ووځي — په پیرۍ به دي ور نه رسي لاسونه
په رښتیا که په درواغ وي سوګند مه خوره — منافق دي چې ډېر ډېر خوري سوګندونه

فعالیتونه:

- زده کوونکي د ې شعر ولولي اود معنا په اړه دې خبرې وکړي .
- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي او د متن لغتونه دې په جملو کې وکاروي.
- زده کوونکي دې په وار سره د ټولګي مخې ته راشي، د خوشحال خان د مېړانې او اتلولۍ په برخه کې دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې په دې اړه چې: موږ څنګه کولای شو له دغو پندونو څخه د ژوند په چارو کې پیروي وکړو، دوه دوه جملې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

لغت	معنا
پندونه	نصیحتونه
خشم	قهر او غوصه
سوګند	قسم
منافق	دوه مخی

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د خوشحال خان ددې بیت په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

هغه کار چې په نرمۍ ترسره کېږي — څه حاجت چې رساوه شي تر جنګونه

صفت

موخه: د متن سم لوستل، سم لیکل، د صفت د کلمې پېژندنه او سمه کارونه.

پوښتنه:

آیا تاسو د صفت له کلمې سره آشنا یاست او هغه پېژنئ؟

صفت هغه کلمه ده چې د نوم حالت او څرنګوالی ښیي. صفتونه تل له خپل موصوف سره یو ځای راځي. لکه : توري څپلۍ، شین آسمان، پوه هلک او نور.

دصفت مهم ډولونه:

۱ـ اصلي صفتونه: هغه دي چې دنوم ذاتي ښه والی او بدوالی ښیي لکه: توره تخته، ښه سړی، هوښیاره نجلۍ، جګه ونه، ناپوه سړی، سپین کاغذ.

۲ـ نسبتي صفتونه: هغه کلمې چې نسبت یې بل نوم، شي یا حالت ته وشي لکه: کابلی، میوندوال، سلیمان خېل، قیمتي، طلايي او نور.

۳ـ اشاري صفتونه: هغه صفتونه چې د هغو په واسطه موصوف ته اشاره وشي لکه: دغه نجلۍ درس وایي. هغه ونه یخ سیوری لري. دا د ابن سینا ښوونځی دی. هغه ښځه ډوډۍ پخوي.

فعالیتونه:

ـ زده کوونکي دې دوه دوه تنه په خپلو منځو کې متن له یو بل سره په مشورې ولولي.

ـ د خپل ټولګي او چاپیریال د ځینو شیانو نومونه دې د صفت او موصوف په توګه راوړي او بیا دې په کتابچو کې ولیکي، لکه: سپین دیوال، لوی صنف، ښکلي ګلان.

ـ په دې لاندې متلونو کې دې صفت او موصوف په نښه او بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

تر نادان دوست ځخه هوښیار دښمن ښه دی.

کوږ بار تر منزله نه رسېږي.

له تندو اوبو مه وېرېږه، له مړو اوبو ووېرېږه!

لغت	معنا
صفت	ستاینه

یادونه: موصوف هغې کلمې ته وایي چې صفت د هغه لپاره راغلی وي، لکه: توري څپلۍ چې تور یې صفت او څپلۍ یې موصوف دی.

په اشاري صفت کې دغه نژدې، هغه لرې او هوغه ډېره لرې اشاره ده.

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په خپله خوښه (صفت او موصوف) څو نوي مثالونه په خپلو کتابچوکې ولیکي.

څلور ویشتم لوست

قیمتي ډبرې

موخه: د متن لوستل، لیکل او دقیمتی ډبرو په ارزښت پوهېدل او د هغو د ساتنې د روحیې پیاوړتیا.

پوښتنه:

تاسو داسې رنګه ډبرې لیدلي چې له عادي ډبرو څخه توپیر ولري؟

زموږ چاپېریال له طبیعي موادو څخه ډک دی. ځینې ډبرې یې له هغو موادو څخه دي چې په غرونو او درو کې په بېلا بېلو ډولونو پیداکېږي. د دغو ډبرو طبیعي رنګونه ډېر ښکلي او په زړه پورې دي. ځینې ځلا لرونکې،ځینې یې نیمه ځلا لرونکې اوځینې نورې یې بې ځلا دي.

ځلا لرونکې ډبرې په طبیعي توګه ښکلې، ارزښتمنې او په زړه پورې رنګونه او شکلونه لري چې له دغو ډبرو څخه د غمیو په توګه په ګاڼو (زېوراتو) کې کار اخیستل کیږي، لکه: یاقوت، زمرد، لاجورد، عقیق، الماس او نور.

یاقوت ځلا لرونکې ډبره ده چې ډېر صفا سور رنګ لري. زمرد په ښکلي شنه رنګ پیدا کیږي.

عقیق هم تور، سپین، ژیړ او نور رنګونه لري. الماس تر ټولو ډبرو د لوړې

بېې لرونکې دی چې ځلا لرونکی سپین روښانه رنګ لري او ډېر لږ پیدا کیږي.

په دې ترتیب تر ۳۵ ډوله زیاتې مختلفې قیمتي ډبرې زموږ د ګران هېواد په طبیعت کې موجودې دي چې د بدخشان، پروان، کندهار، نورستان، کابل، میدان، او د نورو مرکزي سیمو له غرونو څخه لاس ته راځي.

فعالیتونه:

ـزده کوونکي دې په وارسره متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.

- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او لاندې لغتونه دې په جملو کې وکاروي.

کاڼي، ډبره، غمي، الماس، زمرد

- زده کوونکي دې په وار سره ټولګیوالو ته ووایي چې له ځلا لرونکو ډبرو څخه په کومو برخو کې کار اخیستل کېږي؟

- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د صفت کلمې دې په متن کې پیدا بیا دې پرتختې ولیکي.

لغت	معنا
ډبره	تیږه
ګاڼې	زیورات

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې هلکه چې: موږ د هېواد د قیمتي ډبرو او نورو شتمنیو د ساتنې په برخه کې څه مسوولیت لرو؟ څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

پنځه ویشتم لوست

کمپیوټر

موخه: د متن لوستل، لیکل او د کمپیوټر د مهارتونو د زده کړې د روحیې پیاوړتیا.

پوښتنه:

تاسو د کمپیوټر نوم اورېدلی او دهغه په هکله څه ویلای شئ؟

کمپیوټر هغه ماشین دی چې د انسانانو بې شمېره ستونزې یې حل کړې دي. د لومړي ځل لپاره په ۱۹۴۲ م کال د امریکایي (الا تا سوټ بری) په وسیله اختراع شو او له هغه وخت څخه یې را وروسته ډېره پراختیا موندلې ده.

کمپیوټر له څلورو اساسي برخو څخه جوړ شوی دی.

لومړۍ برخه یې سکرین یا مانیټور نومېږي چې په دې صفحې کې د کمپیوټر پروګرامونه لیدل کیږي.

دویمه برخه (پي، سي، یو) ده چې د کمپیوټر اساسي برخه ګڼل کیږي او د کمپیوټر حافظه ده.

دریمه برخه یې د کیبورډ برخه ده چې د کماندونو توري او نورې بټنې په دې برخې پورې اړه لري.

څلورمه برخه يې د موس (Mouse) په نامه يادېږي چې کمانډونه د هغه په وسيله کارول کيږي.

کمپيوټر ټول معلومات په خپله حافظه کې ساتي که څوک هر وخت وغواړي له هغه څخه کار اخيستلای شي او هم کولای شي چې معلوماتو ته بدلون ورکړي.

فعاليتونه:

ـ زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او په هغه دې خبرې وکړي.

ـ زده کوونکي دې وهڅول شي چې په سيالۍ سره د کمپيوټر هره برخه له يو بل څخه وپوښتي.

ـ دوه دوه زده کوونکي دې په خپلو منځو کې متن يو بل ته املا ووايي او بيا دې اصلاح کړي.

- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د کمپيوټر د مهارتونو په هکله چې څومره پوهېږي خبرې وکړي.

لغت	معنا
ستونزې	کړاوونه او مشکلات
بدلون	تغير

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په اوسني عصر کې د کمپيوټر د ارزښت او اړتيا په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

شپږ ويشتم لوست

ضميرونه

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د ضميرونو پېژندل او د هغو سمه کارونه.

پوښتنه:

تاسو کله دضمير کلمه اورېدلې او د هغه په هکله څه ويلای شئ؟

ضميرونه هغه خپلواکې کلمې دي چې د نوم پرځای راځي، لکه: زه، موږ، ته، تاسي، دی، دا، دوی، هغه ، دغه، هغوی.

د ضميرونو مهم ډولونه په لاندې ډول دي:

شخصي ضميرونه:

هغه ضميرونه دي چې د يوه شخص يا وګړي لپاره راشي، لکه:

د متکلم لپاره:	زه	ما	موږ
د مخاطب لپاره:	ته	تا	تاسي
دغائب لپاره:	دی	دا	دوی

مثالونه: زه راغلم. دوی راغلل. ما کتاب واخيست.

اشاري ضميرونه:

هغه ضميرونه دي چې شخص يا شي ته د اشارې لپاره راشي، لکه: دغه وايي. هغه راغی. دا زما ملګری دی.

اشاري ضميرونه عموماً د نژدې لپاره (دغه)، د لرې لپاره (هغه) او ډېر لرې لپاره (هوغه) راځي.

فعاليتونه:

- زده کوونکي دې د ضميرونو په هکله له يو بل سره خبرې وکړي.

زده کوونکي دې په دې لاندې جملو کې د ضمير ډولونه وښيي او هغه دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

- دا زما استاد دی.
- دوی ټول ټولګي ته را غلل.
- ورور مې له بهر څخه را ورسېد.

- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، يو تن دې د شخصي ضميرونو مثالونه پر تختې وليکي او بل دې د هغو په توپير خبرې وکړي.

- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي، څو جملې دې په خپله خوښه ووايي او په هغو کې دې ضميرونه وښيي.

لغت	معنا
وګړي	خلک
مخاطب	اوريدونکی
متکلم	ويونکی
غائب	چې حاضر نه وي (دريم سړی)

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په نوو مثالونو کې ضميرونه وښيي او په کتابچو کې دې وليکي.

لنډۍ

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د لنډيو پېژندل او د هغو په مفهوم او ارزښت پوهېدل.

پوښتنه:

تاسو ويلای شئ چې لنډۍ به څه ډول اشعار وي؟

لنډۍ هغـه ولسي او ملي شعرونه دي چې شاعـران يې معلوم نه دي. د هر حساس پښتانه او پښتنې د زړه غږ او د احساساتو هنداره بلل کېږي. دا ملي اشعار يوازې د پښتو ژبې د ادبي ميراث ستره پانګه ده چې په نورو ژبو کې يې سارى نه ليدل کېږي. لنډۍ ډېر ډولونه لري، لکه: د هېواد پالنې، ټولنيزې، اخلاقي، عشقي او نورې.

له نورو اشعارو څخه د لنډيو توپير دادى چې ويونکي يې معلوم نه دي. تر ويلو وروسته د خلکو مال ګرځي او ولسونه يې نسل په نسل يو بل ته ليږدوي.

دا شعرونه څومره چې ساده او سوچه دي، هغومره د نورو ژبو له اغېزو څخه هم پاک ساتل شوي. لنډۍ ځانته سيلابي سيستم لري چې لومړۍ برخه يې لنډه (۹) څپې او دويمه برخه يې اوږده (۱۳) څپې (سيلابه) ده.

د دغو اشعارو بله ځانګړتيا دا ده چې زياتره د ښځو له خوا نرينه ووته ويلې شوي، نو ځکه اغېزمنې او د نازکو احساساتو لرونکې دي.

لکه لاندې لنډۍ:

په وطن نیمه ډوډۍ ښه ده
نه په پردي وطن کې غوښې پلوونه
ځوانانو خپل وطن ته راشئ
که خلک ډېر دي پرې ودان دي خپل کورونه

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او دهغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي او د لنډیو د مهمو ځانګړتیاوو په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې لاندې لغتونه په جملو کې وکاروي او بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي. هنداره، لنډۍ، څپه، ځانګړتیا
- زده کوونکي دې د ټولګي په مخکې ځینې لنډۍ چې د دوی زده وي ووایي او په مطلب دې خبرې وکړي.

لغت	معنا
هنداره	آیینه
څپې	سیلاب، هیجا
ځانګړتیا	خصوصیت
ساری	مثل
پالنه	پرورش
لېږد	کوچ، انتقال
اغیز	تاثیر
پانګه	ذخیره، شتمني

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د کورنۍ په مرسته څو لنډۍ چې په مفهوم یې وپوهیږي په خپلو کتابچو کې ولیکي.

اته ويشتم لوست

ايوډين

موخه: د متن سم لوستل، ليکل او د ايوډين په روغتيايي ارزښت پوهېدل.

پوښتنه:

ستاسو په فکر زموږ په سلامتی کې آيوډين څه ارزښت لري؟

منرالونه د انسان د بدن لپاره ډېر ګټور او اړين دي چې آيوډين هم يو له دغو منرالونه څخه دی. ډېر خلک يې د غذايي موادو او اوبو له لارې تر لاسه کوي. په هغو سيمو کې چې له سمندر څخه لرې وي او د ماهي غوښه په آسانی سره نه پيدا کيږي، خلک يې د آيوډين په کمښت اخته وي.

څرنګه چې آيوډين د انسان په بدني ودې او د دماغ د حجرو په جوړولو کې ډېره اغېزه لري، نو که د ماشوم په بدن کې آيوډين لږ وي، ماشوم له د ماغي کمزورتيا سره مخامخ کيږي. او د بدن ټول غړي يې په سم ډول وده نشي کولای. په لويانو کې د آيوډين د لږوالي له کبله د غاړې مخکنۍ برخه (غُدّه) چې تايرايد نومېږي لويېږي او په جاغور بدلېږي.

دهغو خلکو په بدن کې چې آيوډين کم وي بايد په خوړو کې آيوډين لرونکي مالګه وکاروي.

د کبانو غوښې او نور هغه خواړه دي وخوري چې آيوډين ولري. همدا راز د آيوډين لرونکو درملو خوړل هم په بدن کې د آيوډين کمښت له منځه وړي.

فعالیتونه:

- یو یو زده کوونکي دې متن ولولي او په هغه دې خبرې وکړي.

- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او په بدن کې د آیوډین د کمښت په هکله دې خبرې وکړي.

- زده کوونکي دې دوه دوه تنه د متن جملې یو بل ته املا ووایي او بیا دې اصلاح کړي.

- زده کوونکي دې د متن لغتونه له یو بل څخه وپوښتي او جملې دې ورته جوړې کړي.

- زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې د آیوډین د روغتیایي ارزښت په هکله څو کرښې ولیکي او بیا دې له هرې ډلې څخه یو تن هغه نورو ته ولولي.

لغت	معنا
کمښت	کموالی
وده	لویېدل، نمو
اغېزه	تاثیر
درمل	دوا

کورنی دنده:

زده کوونکي دې په دې هکله چې د آیوډین کمښت په لویانو او ماشومانو کې کومه ستونزه رامنځ ته کوي لنډ معلومات په خپلو کتابچو کې ولیکي.

نهه ویشتم لوست

عدد

موخه: د متن لوستل، لیکل، د عدد پېژندل او د هغه سمه کارونه.

پوښتنه:

تاسو کله د عدد کلمه اورېدلې ده، عدد څه ته وايي؟

عـــدد: هغه خپلواکه کلمه ده چې د (نومونو) شیانو او اشخاصو شمېر رابښيي.

همدارنګه د شیانو او اشخاصو درجه او مرتبه یا مقام هم څرګندولای شي. کوم شی چې د عدد په وسیله شمېرل کېږي معدود بلل کېږي.

دمثـــال پـــه ډول: دوه سترګې، درې کتابونه، شل زده کوونکي، څلور هېوادونه.

په دغو مثالونو کې (دوه، درې، شل، څلور) عددونه او (سترګې، کتابونه، زده کوونکي او هېوادونه) معدود بلل کېږي.

د عـــدد ډولـــونه:

اصلي عددونه: چې يوازې شمېر او کمیت وښیي، لکه: دوه، درې، شل اونور.

رتبي عـــددونه: چې د معدود درجه او مرتبه څرګنده کړي. لکه: دریم سړی، شلم پوړ، دریمه درجه اونور.....

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې متن ولولي، د عدد او معدود لپاره دې ډول ډول مثالونه وښيي.
- زده کوونکي دې لاندې جملې ولولي او په هغو کې دې عدد او معدود وښيي.
  - خوشحال خان یو نامتو شاعر دی چې ۲۵۰ ټوکه کتابونه یې لیکلي دي.
  - د څمکې درې برخې اوبه او یوه برخه یې وچه ده.
  - هوښیاره مرغۍ په دوولوموکې نښلي.
  - د شپږم ټولګي درسونه په زړه پورې دي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او لاندې لغتونه دې په جملو کې وکاروي.

شمېر - معدود - کمیت - وصفي

- څو تنه زده کوونکي دې د اصلي او رتبي عددونو مثالونه ووايي او په توپیر دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، د ټولګي شیان دې د عدد او معدود په شکل ووايي، لکه: یوه تخته، درې کړکۍ ...

لغت	معنا
شمېر	حساب، اندازه
کمیت	اندازه
معدود	شمېر ل شوی شی
وصفي	ستایل شوی

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې عدد او معدود تعریف او په نوو مثالونو کې دې وښيي، بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

مېرمن زينبه

موخه: د متن سم لوستل، ليکل او د مشهورې شاعرې مېرمن زينبې پېژند گلوي.

پوښتنه:

تاسو له پښتنو مېرمنو څخه کومه يوه پېژنئ؟

زموږ هېواد افغانستان ډېرې نوميالۍ مېرمنې لري چې په پوهې، مېړانې او کارنامو يې تل وياړو. له دغو نامتو مېرمنو څخه يوه هم د ستر ملي مشر ميرويس نيکه لور مېرمن زينبه ده. مېرمن زينبې د ۱۱۴۲ هـ. ق کلونو په شاوخوا کې ژوند کاوه.

مېرمن زينبې د خپل وخت ديني، ادبي کتابونه او د شاعرانو ديوانونه لوستلي و. مېرمن زينبه يوه فاضله مېرمن او له پياوړوښځينه شاعرانو څخه شمېرل کېږي، دې مېرمنې ډېرو نجونو او ښځو ته ديني زده کړې ورکړي او ليک لوست يې ور زده کړی و.

دا هوښياره مېرمن د ژوند په لارو چارو ډېره ښه پوهېده، تر دې چې ورور يې شاه حسين هوتک دسلطنت په چارو کې له دې څخه مشورې اخيستلې.

د مېرمن زينبې د شعر يوه نمونه چې دخپل ورور شاه محمود هوتکي په

وير کې يې ويلي او په پټه خزانه کې ذکر شوې دا ده:

ږغ شـــوچې ورور تـبر له دنـيا ســـونا
کـــنـــدهـــار واړه پــه ژړا ســـونـــا
زړه مې پـــه ويـر کـې مـبتلا سـونـا
چې شـاه محمود له ما جدا ســـونا
هـوتـک غـمـجـن پـه دې مـاتـم دى نـا
د پـاچا هـۍ تـاج مـو بـرهـم دى نـا

فعاليتونه:

- دوه دوه تنه زده کوونکي دې متن په خپلو منځو کې ولولي او د هغه په مطلب دې مشوره وکړي.
- زده کوونکي دې دوه دوه تنه په خپلو منځو کې متن يو بل ته املا ووايي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي، د مېرمن زينبې د شخصيت په اړه دې يوه يوه جمله جوړه او پر تختې دې وليکي.
- زده کوونکي دې په خپله خوښه د تختې مخې ته راشي او د کومې بلې نوميالۍ مېرمنې په اړه دې خبرې وکړي.

لغت	معنا
پياوړې	غښتلې
کارنامې	ډېر عالي کارونه
وير	غم، ماتم
تورتم	توره تياره

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د مېرمن زينبې د پوهې او شخصيت په هکله لنډه مقاله په خپلو کتابچو کې وليکي.

د پنسل اختراع

موخه: د متن لوستل، ليکل او د لومړي ځل لپاره د پنسل د جوړېدو په هکله پوهېدل.

پوښتنې:

آيا تاسو پوهېږئ چې پنسل به څه ډول جوړ شوی وي؟

تاسو فکر کولای شئ چې پنسل به لومړی څه ډول و؟

په ډېرو پخوا زمانو په انګلستان کې د سکرو په شان يوشی کشف شو چې ګرافيت نومېده. خلکو د رسم په کښلو کې ترې کار اخيسته، خو ستونزه دا وه، چې دې ګرافيت يا سکرو به لاسونه تورول، نو و پتيل شوه چې دا ستونزه هواره او کار اسان کړي. همدا و چې ګرافيت يې د دوو لـرګيو پـه منـځ کې د تار په واسطه وتاړه. دا کار هم ستونزمن و ځکه چې دا لرګي بايد خوځلي خلاص او ترل شوي وای.

د کلونو په تېرېدو سره خلکو ته نوي نوي فکرونه پيدا شول. په پايله کې دې مفکورې ته ورسېدل:

لرګي په طبيعت کې ډېر او ارزانه پيدا کېږي. ګرافيت دې د لرګيو په منځ کې کېښودل شي چې د پنسل سر په آسانۍ سره تېره او د ليکلو کار ترې واخيستل شي.

په دې ډول د پنسل قلم چې تاسې کار ترې اخلئ، ورو ورو په اوسنۍ بڼه او شکل منځ ته راغی.

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې له یو بل سره مشوره وکړي.
- زده کوونکي دې په چوکاټ کې اړوندې کلمې په نښه او په خپلو کتابچو کې دې د یوې کرښې په مرسته وښيي.

نومونه	تېره، ستونزمن
صفتونه	تاسې، دغه
عدد او معدود	ګرافیت، انګلستان
ضمیرونه	لومړی ، دوه لرګي

- زده کوونکي دې په وار سره د لوست لغتونه د تختې پرمخ په جملو کې وکاروي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، د پنسل د منځ ته راتلو بهیر په خپله ژبه ووایي.

لغت	معنا
ګرافیت	دسکرو په شان مواد
خوځلې	ځوواره
ستونزه	کړاو
بڼه	شکل
پتیل	تصمیم نیول

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د پنسل د منځ ته راتلو مطلب په لنډه توګه په خپلو کتابچو کې ولیکي.

دوه دېرشم لوست

عبدالرووف بینوا

موخه: د متن سم لوستل، لیکل او د عبدالرووف بینوا د ادبي شخصیت پېژندل.

پوښتنه:

ایا تاسې د عبدالرووف بینوا په هکله څه ویلای شئ؟

عبدالرووف بینوا د عبدالله زوی په ۱۲۹۲ ه کال، په کندهار کې زېږیدلی، د خپل وخت مروجه علوم یې پای ته رسولي و. د پښتو ژبې پېژندل شوی څېړونکی، نامتو لیکوال او پوخ شاعر و. بینوا سربېره له پښتو په دري، عربي، اردو، انګریزي او روسي ژبو هم ښه پوهېده.

بینوا د خپل ژوند په اوږدو کې دیرې سترې دندې په بریالیتوب سره سرته رسولي دي. پر نورو دندو سربېره د اطلاعاتو د وزیر په توګه یې هم دنده ترسره کړې ده.

بینوا د پښتو ژبې او ادب د ودې او پراختیا په ډګر کې ستر کامونه اخیستي دي، نوموړي له علمي او ادبي خدمتونو څخه وروسته په ۱۳۲۳ ه کال له نړۍ څخه سترګې پټې کړې دي.

بینوا د پښتو ژبې او ادبیاتو ډېر کتابونه لیکلي چې ځینې یې دا دي: میرویس نیکه، پښتني میرمنې، ادبي فنون، خوشحال خان خټک څه

وايي؟، اوسني ليکوال په درې جلدو کې، وېښ زلميان، د افغانستان نوميالي او نور .

زه عاجز به نفس هوا کوم ترکومه — خورم سوړسک خيال د حلوا کوم ترکومه
له خوارۍ او غريبۍ نه مې عار نشته — زه احتياج به د بل چا کوم ترکومه
چې په خپله مېره نه يم په دنيا کې — نو به فخر په بابا کوم ترکومه
چې د نن کار و سباوته معطل کړم — اعتبار به په سبا کوم ترکومه
بې زحمته راحت کله بينوا شته — نو خلاف له دې وينا کوم ترکومه

فعاليتونه:

- زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- هر يو زده کوونکی دې لاندې لغتونه په جملو کې وکاروي او په کتابچو کې دې وليکي.
(نامتو، څېړونکی، وياړ، وېښ، نوميالي)
- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي او متن دې يو بل ته املا ووايي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او د بينوا د ادبي کارنامو او خدمتونو په اړه دې خبرې وکړي.

لغت	معنا	لغت	معنا
څېړونکی	محقق يا تحقيق کوونکی	بريالیتوب	کاميابي
نامتو	مشهور	وده	نشو و نما، تکامل
وياړ	افتخار	عار	ننګ او عيب

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د عبدالرووف بينوا په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

زلزله څنګه منځته راځي؟

موخه: د متن لوستل، لیکل، د زلزلې په هکله پوهېدل او د زلزلې په وخت کې د خپل ځان د ژغورنې په لارو چارو پوهېدل.

پوښتنه:

تاسو کوم وخت د زلزلې په ټکانونو پوهېدلي او دزلزلې له کلمې سره آشنا یاستئ؟

کله به تاسې هم د ځمکې په ښوربدو پوه شوی یاست یا به مو د ځمکې د ټکانونو په نتیجه کې ډېرې خرابۍ لیدلې وي. د ځمکې د غو ښورېدو او ټکانونو ته زلزله وايي.

زلزله لوی آفت دی چې د زرګونو انسانانو او نورو موجوداتو د مرګ سبب ګرځي. ښارونه، کلي، باغونه او هر څه ويجاړوي.

ځمکه پېژندونکي پوهان تر علمي څېړنو وروسته دې نتيجې ته رسېدلي چې: د الله ﷻ په امر زلزله د ځمکې د لاندنۍ برخې د ډېرو له حرکت او ښويېدو څخه منځ ته راځي. هغه ځای چې دا پيښې په کې منځ ته راځي د زلزلې مرکز بلل کيږي. د زلزلې د ټکانونو زور او شدت په مرکز کې تر نورو ټولو ځايونو زيات وي.

ځمکه پېژندونکي او دجغرافيې پوهان د زلزلې زور او سختوالی د زلزله سنج په واسطه چې (رېکتر) نوميږي، اندازه کوي.

فعالیتونه:

- یو یو تن زده کوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.

- هر یو زده کوونکی دې لاندې لغتونه معنا بیا دې په جملو کې وکاروي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي
پېښه، څېړونکی، ریکټر، ویجاړ

- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او د متن جملې دې یو بل ته املا ووايي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې:
• د زلزلې د پېښېدو په وخت کې د ځان او مال د ژغورنې لپاره باید څه وکړو؟

لغت	معنا
آفت	مصیبت
ویجاړ	وران
پېښه	واقعه
ریکټر	هغه آله چې د زلزلې د زور او شدت اندازه پرې معلومېږي.

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې هکله چې د زلزلې په وخت کې څنګه خپل ځان له خطر څخه وساتي یو لنډ مطلب په خپلو کتابچو کې ولیکي.

عبدالرحمن بابا

موخه: د متن لوستل، لیکل او د رحمان بابا د ادبي شخصیت پېژندنه.

پوښتنه:

آیا تاسو د رحمان بابا نوم اورېدلی او هغه پېژنئ؟

عبدالرحمان بابا د پښتو ژبې نومیالی ادیب او صوفي شاعر و. د پلار نوم یې عبدالستار او په ۱۰۴۲ هـ ق کال دپېښور په بهادر کلي کې زېږېدلی دی.

د رحمان بابا د شخصیت د پېژندنې لپاره دومره بس دی چې ټول خلک ورته بابا وایي. نوموړی یو خوږ دیوان لري چې ارزښتمن مضامین یې په داسې ساده او ښکلو الفاظو کې بیان کړي دي چې د نورو شاعرانو په اشعارو کې ډېر لږ لیدل کېږي.

دا نامتو شاعر په ۱۱۲۸ هـ ق کال وفات شوی او د پېښور دهزار خانې په هدیرې کې ښخ دی. دده له کلام څخه څو بیتونه:

کر دګلو کړه چې سیمه دې ګلـــزار شــي
اغزي مه کره چې پښو کې به دې خار شــي
ته چې بل په غشو ولې هسې پوه شه
چې همدا غشـــي به ستا په لور ګـــوزارشي
کوهی مه کینه د بل سړي په لار کې
چیرې ستا به د کـوهـــي پـه غـاړه لار شي

((رحمان بابا))

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې متن ولولي او د شعر هر بیت دې په نثر واړوي.
- زده کوونکي دې د رحمان بابا له اشعارو څخه کوم بیت یا بیتونه زده وي پر تختې ولیکي او د هغه په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې یو بل ته د متن املا ووایي او بیا دې ورته اصلاح کړي.
- زده کوونکي دې ښه فکر وکړي بیا دې ووایي چې د رحمان بابا له دې بیتونو څخه پیروي کول څه ګټه لري؟

لغت	معنا
نومیالی	مشهور او د نوم خاوند
ښخ	خاوروته سپارل شوی
ادیب	ادب پوه
مه کینه	کینډل مه کوه
کوهی	څاه

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې دا مطلب په لنډه توګه په خپلو کتابچو کې ولیکي چې:
موږ په خپل ژوند کې د رحمان بابا له اشعارو څخه څنګه پیروي کولای شو؟

فعل

موخه: د متن لوستل، لیکل او د فعل په معنا، مفهوم پوهېدل او د هغه سمه کارونه.

پوښتنه:

آیا تاسو کوم وخت د فعل کلمه اورېدلې ده؟

فعل: هغه خپلواکه کلمه ده چې له درې ګونو زمانو څخه په یوه زمانه کې د یوه کار کول او پېښېدل را ونښيي.

فعل د وینا ډېره ارزښتمنه برخه ده، بې له هغه څخه د جملې معنا نه بشپړېږي.

لکه: مینه درس وايي.

احمد راغلی و.

فعلونه د زمانې له مخې دا درې ډولونه لري:

د حال زمانې فعل:

هغه کلمه ده چې د یوه کار کول په حال یا جاري زمانه کې څرګند کړي.

لکه: زه کتاب لولم. دی ډوډۍ خوري. احمد درس وايي.

د تېرې زمانې یا (ماضي فعلونه):

هغه فعلونه دي چې د یوه کار، کول په تېره زمانه کې ونښيي.

لکه: تا هلک ووهه. ما ډوډۍ خوړلې ده. هغه درس لوستلی و. احمد پرون تللی و.

د راتلونکي زماني يا مستقبل فعلونه :

هغه فعلونه دي چې د يو کار کول په راتلونکې زمانې کې راوښيي.

لکه: زه به کامياب شم. ته به کورته لاړ شې. احمد به خط وليکي.

فعاليتونه:

- زده کوونکي دې متن ولولي او د درس په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې په لاندې جملو کې فعلونه او د هغو ډولونه وښيي.

  • افغانستان پخوا د آريانا په نامه ياد شوی دی.
  • زه هوډ لرم چې خپل کار په خپل وخت کې ترسره کړم.
  • موږ به په زيار او کوښښ خپله خاوره ودانه کړو.
  • بله مياشت به زموږ آزموينه پيل شي.

- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي او د متن يوه برخه دې يو بل ته املا ووايي او پاتې کسان دې د هغه په معنا او مفهوم خبرې وکړي.
- څو زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او کومې خبرې چې په ټولګي کې له يو بل سره کوي، په هغو کې دې فعلونه راوښيي.

لکه: ښوونکي درس راکړ، زده کوونکو کورنۍ دنده راوړې وه.

لغت	معنا
بنسټ	تهداب
ماضي	تېرمهال، تېره زمانه
مستقبل	راتلونکې، آينده
سوکالي	آسوده ګي

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په درې ګونو زمانو کې د فعلونو څو څو نوي مثالونه په خپلو کتابچو کې وليکي.

لوی مخترع

(اډیسن)

موخه: د متن سم لوستل،لیکل او د ادیسن پېژندنه.

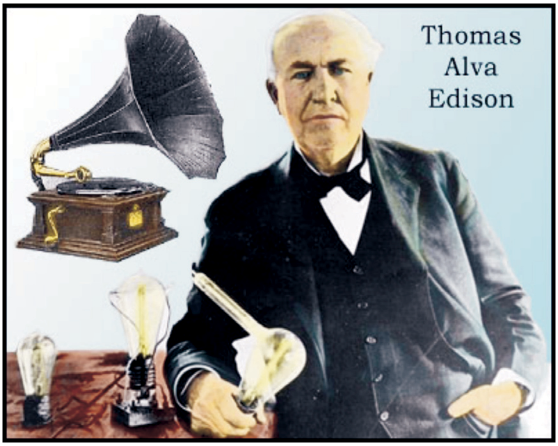

پوښتنې:

آیا تاسو د اډیسن نوم اورېدلی او هغه پېژنئ؟

آیا تاسو د برښنا منځ ته راوړل د بشریت لپاره لوی خدمت بولئ؟

توماس ادیسن په (۱۸۴۷) میلادي کال په امریکا کې زېږېدلی، دی لا اووه کلن نه و چې په ښوونځي کې شامل شو. ده پر ښوونځي سربېره په خپلو ځمکو کې هم کار کاوه.

په پنځلس کلنۍ کې یې د چاپ ماشین واخیست. خپله ورځپاڼه یې پرې چاپوله. په شپاړس کلنۍ کې نیویارک ته لاړ. په پنځوکلونو کې یې یو سلو دوه ویشت اختراعګانې وکړې. ګرامافون یې جوړ کړ، څه موده وروسته د روښنایي په فکر کې شو، خپل کارته یې په کلک عزم ملا وتړله، ترخو چې په (۱۸۷۹) میلادي کال کې په دې بریالی شو چې د برښنا څراغ منځ ته راوړي.

دغه ستر خدمت کوونکي په (۱۹۳۱) میلادي کال کې له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې دي.

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې متن ولولي او د اډیسن په هکله دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې دوه دوه تنه یو بل ته د متن املا ووایي او په خپلو منځو کې دې اصلاح کړي.
- زده کوونکي دې د متن لغتونه له یو بل څخه وپوښتي او بیا دې په جملو کې وکاروي.
- څو تنه زده کوونکي دې په خپله خوښه د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې: د اډیسن له ستر خدمت او کارونو څخه یې څه درس اخیستی دی؟

لغت	معنا
نړۍ	جهان
ستر	لوی
روښنايي	رڼايي
برښنا	برق

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په دې اړه یو لنډ مطلب په خپلو کتابچو کې ولیکي:

موږ څنګه کولای شو چې خپلو خلکو ته د خدمت وړ وګرځو.

رابعه بلخي

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د یوې مشهورې شاعرې په توګه د رابعه بلخي پېژندنه.

پوښتنه:

آیا تاسو د دری ژبې له پخوانیو شاعرانو څخه د چا نوم اورېدلی دی؟

مېرمن رابعه لومړنۍ ښځه ده چې په څلورمه پېړۍ کې په شعر ویلو پیل کړیدی. دا مېرمن د ساماني دورې د امیرانو له کورنۍ څخه وه. پلارېې کعب نومیده چې د بلخ او نورو شاوخوا سیمو حکمران و. مېرمن رابعه سربېره له حسُن او ښکلا څخه په علم و معرفت کې هم ډېره مشهوره وه.

مولانا نورالدین عبدالرحمن جامي په خپل کتاب (نفحات الانس) کې دا یوه عالمه او عارفه ښځه بللي ده.

مېرمن رابعې د خپل وخت مروجه علوم لوستلي او فنون يې زده کړي و.

په شعر ویلو کې يې ډېر لوړ استعداد درلوده چې نوموړې ته د هغه وخت لوړو شاعرانو او د ادب مینه والو د زین العرب لقب ورکړی و.

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې یو یو تن د تختې مخې ته راشي، متن دې ولولي، په مفهوم او مطلب دې خبرې وکړي.

-دوه دوه تنه زده کوونکي دې د متن جملې یو بل ته املا ووایي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.

- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او کوم پیغام یې چې له دې متن څخه اخیستی نورو ته بیان کړي.

- څو تنه زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي که د دري یا پښتو ژبې د نورو شاعرانو نمونه یې په یاد وي د تختې پر مخ دې ولیکي.

لغت	معنا
پیړۍ	قرن
معرفت	پېژندنه
ماوا	ځای
ارژنگ	د ماني د مصور کتاب نوم
تبت	په چین کې د یو ځای نوم دی
مشک	خوش بویه ماده ده

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د لوست مفهوم په لنډه توګه په خپلو کتابچو کې ولیکي.

د فعل ریښه

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د فعلونو د ریښو پېژندل او د هغو سمه کارونه.

پوښتنه:

تاسو څه فکر کوئ، فعلونه هم ریښې لري؟

د فعلونو ریښې:

ریښه د فعل اصل او بنسټ دی، دفعل ریښه د فعل هغې برخې ته ویل کېږي چې تاړي یا وندونه ور پورې ونښلي او نورې کلمې ترې جوړې کړي.

لکه: د (خوړ) کلمه د یوې ریښې په شکل په لاندې مثالونو کې وګورئ:

خوړلی، وخوړ، خوړلی و، خوړلې ده، خوړونکې.

لکه څنګه چې ریښه د فعل اصل او بنسټ جوړوي، په نومونو کې هم ریښه اصل دی او له وندونو سره نوې کلمې جوړولای شي.

د مثال په توګه:

کله چې د (کار، زړه او فکر) تر کلمو مخکې یا وروسته وندونه راوړل شي، نوې کلمې ورځینې جوړیږي چې په دغو نوو کلمو کې د (کار، زړه او فکر) نومونه اسمي ریښې بلل کېږي.

کار .... بیکاره، ناکار، کارګر، کارونه او نور.

زړه........................ بې زړه، نازړه، زړور، زړه سوی او نور.

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې د فعل ريښه تعريف، په مثالونو کې ښکاره کړي او په کتابچو کې دې وليکي.
- زده کوونکي دې په لاندنيو کلمو کې ريښه په نښه کړي.

مخونه، مخکې، مختاړي، مخور، بې مخي، بې مخه.

سرور، بې سره، له سره، سردار، سره.

- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي، د متن لغتونه دې لومړى معنا او بيا دې په جملو کې وکاروي.
- څو زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، څو نوي مثالونه دې پر تختې وليکي او په هغو کې دې د فعل يا نوم ريښه وښيي.

لغت	معنا
بنسټ	تهداب
نازړه	ډارن، بې هوډه
تاړي	وندونه

څرګندونه:

وندونه: هغه ناخپلواکې کلمې دي چې په فعلونو او نومونو کې تر ريښې مخکې يا وروسته راشي.

لکه: (بې فکره) يا د (بې واکه) په کلمو کې، (بې) مختاړى بلل کيږي.

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې څو فعلي او اسمي ريښې په نوو مثالونو کې پيدا بيا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

کوچنیان

موخه: د متن لوستل، لیکل ، د لوست په مطلب او مفهوم پوهېدل.

پوښتنه:

ستاسو په فکر ماشومان کوم ښه صفتونه لري؟

ارواښاد گل پاچا الفت په خپل مشهور کتاب ((غوره نثرونه)) کې لیکلي دي:

((..... زه په ماشومانو کې ځینې داسې لوی خویونه او ستر صفتونه وینم چې هغه په لویانو کې نشته. هغه کسان چې ځانونه ورته لوی او زورور ښکاري، دخپلې کینې او بغض په وړاندې ډېر کمزوري دي. زه او ته که هر څومره لوی شو، قوت ومومو، په خپلو غلیمانو رحم نشو کولای. په زوروروباندې قهر او غضب ډېر زورور دی. مگر ماشومان دغه راز نه دي. د دوی په زړونو کې که عناد او کینه پیدا شي، ډېر ژر یې له منځه وړی شي. یوه شېبه وروسته له هغه چا سره مینه کوي چې مخکې یې ورسره منگولې لگولې.

دا کار لویان نشي کولای . لوی خلک د خپل قهر او غضب په وړاندې ډېر واړه او کمزوري دي.

دا زور او قوت د کوچنیانو په برخه رسیدلی دی چې د کینې او عناد اور مړ کړي او دا جهنم په ګلزار بدل کړي)).

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او د هغه مطلب دې په لنډ ډول ووایي.
- زده کوونکي دې لاندې کلمې په مناسبو جملو کې راوړي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.

الف:	لویان	د.	عناد
ب.	بغض	هـ.	کمزوری
ج.	زورور	و.	مینه

- دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او د متن جملې دې یو بل ته د املا په توګه ووایي.
- زده کوونکي دې په متن کې متضادې کلمې پیدا او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.
- څو تنه زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته راشي، په دې اړه دې خبرې وکړي چې موږ څنګه کولای شو له هر چا سره د خپل قهر او غضب مخنیوی وکړو؟

لغت	**معنا**
عناد	کینه
غوره	په زړه پورې
حسد	رخه. کینه
بُغض	کینه

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د متن په پوهېدو سره په دې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي چې: موږ څنګه کولای شو د کوچنیانو په شان له خپلو زړونو څخه کینه او عناد لرې کړو؟

د پاک چاپېریال ګټې

موخه: د متن لوستل، لیکل، پاک چاپېریال په ارزښت او ګټو پوهېدل او د چاپېریال د پاک ساتلو د روحیې پیاوړتیا.

پوښتنه:

آیا تاسو کله د چاپېریال کلمه اورېدلې او په معنا يې پوهېږئ؟

زموږ خوا و شا ټول شیزونه، لکه: هوا، اوبه ځنګلونه، کروندې، دښتې، غرونه او نور... د چاپېریال په نامه یادیږي. چاپېریال په ټولو ګړو پورې اړه لري، ځکه انسان پکې ژوند کوي او ګټه ترې اخلي.

څومره چې يو چاپېریال پاک او ښکلی وي، په هماغه اندازه ژوند په زړه پورې او خلک له روغتیا څخه برخه من وي.

څرنګه چې له چاپېریال څخه ټول انسانان ګټې اخلي، ښیرازي او ساتنه يې هم په ټولو ګړو پورې اړه لري. موږ ټولو او په تېره ځوانانو ته په کار ده چې د هېواد هره برخه خپل کډ کور وبولي او د هغه حفاظت او پاک

ساتل خپله ملي دنده او مسوولیت وګڼي او له خپل چاپېریال څخه سمه او مناسبه ګټه واخلي.

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي متن دې ولولي او دهغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې په خپلو منځو کې لوستل شوی متن یو بل ته املا ووایي.

- لاندنۍ کلمې دې په جملو کې وکار وي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي:
(نیکمرغه، وګړي، حفاظت، دنده)
- زده کوونکي دې د پاک چاپېریال د ګټو په هکله یوه لنډه مقاله ولیکي.
- زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې موږ ولې پاک چاپېریال ته اړتیا لرو؟

لغت	معنا
وګړي	خلک
دنده	وظیفه
برخه من	دبرخې څښتن

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د هېواد په اوسني حالت کې د پاک چاپېریال په اړه خو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

يو څلوېښتم لوست

نشه يي توکي

موخه: د متن سم لوستل، ليکل، د نشه يي موادو په اغيزو او زيانونو پوهېدل او له هغو څخه د ځان ساتنې د روحيې پياوړتيا.

پوښتنه:

آيا تاسو نشه يي توکي پېژنئ او د هغو په زيانونو پوهېږئ؟

زموږ په چاپېريال کې داسې توکي شته چې ځانته غذايي ارزښت لري لکه: مېوې، سابه، غوښې او نور چې د ژوند د پايښت، روغتيا او سوکالۍ لامل کېږي. داسې توکي هم موجود دي چې نه يوازې غذايي او روغتيايي خاصيت نه لري، بلکې ډېر ناوړه او وژونکي هم دي. لکه: نسوار، سګرټ، چرس، بنګ، شراب، ترياک، هېروين، اونور.

هغه انسان چې يو وخت روغ رمټ او د خپلو کورو وړو له امله په خپله ټولنه کې د درناوي او باور وړ وي، د دغو نشه يي توکو په کارولو سره د خپل ژوند ټول نعمتونه او ښېګڼې له لاسه ورکوي.

دا کسان ناروغ، کمزوري، په هر ځای کې پراته او له خپلو کورنيو څخه جلا شوي او ناوړه ژوند لري. په نشه روږدي کسان ورو ورو خپله روغتيا له لاسه ورکوي او په ډول ډول ناروغيو، لکه: د بدن پر کمزورۍ، د زړه او د سږو په سرطان اخته او په پای کې يې د مړينې سبب ګرځي.

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې په وار سره متن ولولي او دهغه مطلب دې په ساده وینا بیان کړي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د متن جملې یو بل ته املا ووایي.
- زده کوونکي دې په خپلو ډلوکې د نشه یي توکو د بدو اغېزو په هکله څو کرښې ولیکي او بیا دې یو تن د تختې مخې ته راشي او نورو ته دې ولولي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې: څنګه کولای شو له دغو تباه کوونکو توکو څخه خپل ځانونه او د کورنۍ غړي وساتو.

لغت	معنا
چاپېریال	محیط
کړه وړه	چارې اوعملونه
روږدی	اموخته اوعادت
سوکالي	آسوده ګي
غښتلی	قوي
هوسایي	آرامي

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د نشې د تباه کوونکو اغېزو په باب د خپلو کورنیو له غړو سره خبرې وکړي او بیا دې څو کرښې په دې هکله په خپلو کتابچو کې ولیکي.

د ځمکې په سطحې کې بدلونونه

موخه: د متن لوستل، ليکل او په دې ويوهېږي چې د ځمکې پرمخ او منځ کې بدلونونه هم منځ ته راځي.

پوښتنه:

آيا تاسې د ځمکې د بدلون په هکله څه فکر کولای شئ؟

د ځمکې پر مخ د بېلا بېلو لاملونو له امله څو ډوله بدلونونه رامنځته کېږي. يو ډول يې هغه بدلونونه دي چې په تدريجي ډول د ډېرو کلونو په اوږدو کې د باد، باران او د سيندونو د اوبو له امله منځ ته راځي. په تېره هغو خاورينو سيمو کې چې ونې او بوټي ونلري.

بل ډول يې ناڅاپي بدلونونه دي چې لاملونه يې طبيعي آفتونه، لکه: اورغورځونې، زلزلې، سېلابونه، ځمکه ښوېدنې، اورلګېدنې، طوفانونه او نور دي. بايد وويل شي چې د خوړونو او سيندونو په غاړه او شاوخواوو کې د کورونو جوړول، کارکول يا لوبې کول ډېر خطرناک دي، ځکه په داسې ځايونو کې له تېزو بارانونو سره د سېلابونو د راتلو امکانات ډېر زيات وي او سېلاب هغه آفت دی که په مخ کې يې کورونه، زراعتي ځمکې،

انسانان، څاروي یا هر څه برابر شي له منځه يې وړي.

فعالیتونه:

- څو تنه زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د متن جملې یو بل ته املا ووايي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.
- زده کوونکي دې د ځمکې د سطحې د بدلونونو په اړه که څه اوریدلي وي نورو ته ووايي.
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې له یو بل سره په دې اړه مشوره وکړي چې کوم شیان د ځمکې په سطحې کې د بدلون لامل کېدلای شي، بیا دې خپلې لیکل شوی کرښې نورو ته ولولي.

لغت	معنا
لاملونه	علتونه
بدلونونه	تغیرات
اورغورځوني	آتشفشان
خاورينه	خاکي

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په ځمکه کې د بدلون په هکله چې څه فکر کولای شي په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.

د کار ارزښت

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د کار په ارزښت پوهېدل او د کارکولو د روحیې پیاوړتیا.

پوښتنې:

آیا تاسې له کارکولو سره مینه لرئ؟ کوم ډول کارونه مو خوښېږي؟
کارکول زموږ روغتیا ته هم ګټه لري؟

د اسلام ستر پیغمبر حضرت رسول اکرمﷺ داسې لار ښوونه کړې ده: ((خپله روزي د کار او زیار په وسیله وګټئ، سوال مه کوئ.))

له حضرت انس رضي الله عنه څخه روایت دی چې یو انصاري حضرت محمدﷺ حضور ته راغی. ویې ویل: ((ای د الله حبیبه! ماته یو څه راکړه.)) رسول اللهﷺ وفرمایل: چې ((په کور کې څه لرې؟)) سوالګر وویل: یوه شړۍ لرم او یوه د لرګي کاسه چې اوبه په کې څښو. حضرت محمدﷺ ورته وفرمایل: ((دواړه راوړه!)) هغه دواړه راوړل.

حضرت محمدﷺ وفرمایل: ((دا دواړه څوک اخلي؟)) یوه سړي وویل زه یې په یوه روپۍ اخلم. پیغمبرﷺ بیا وفرمایل: ((څوک یې له دې څخه ګران اخلي؟)) بل سړي وویل زه یې په دوه روپۍ اخلم.

رسول اللهﷺ هغه شیان ورکړل او روپۍ یې انصاري ته ورکړې. ویې ویل: ((په یوې روپۍ خوراکي شیان واخله او په بله روپۍ یو تبر واخله او ماته

يې راوړه!)) انصاري تبر راوړ او حضرت محمدﷺ په مبارکو لاسونو په خپله هغه ته لاستی ور واچاوه. بیا یې وفرمایل: چې ځه لرګي وهه او خرڅوه یې. پنځلس ورځې دې ونه ګورم.

انصاري لرګي وهل او هغه یې پلورل. پنځلس ورځې وروسته حضور ته راغی چې حال یې ډېر ښه شوی و. حضرت محمدﷺ وفرمایل: ((دا کار تاته له سوال نه غوره دی، ځکه چې سوال به د قیامت په ورځ ستا پرمخ تور ټکی وي.))

فعالیتونه:

- ځو تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي، متن دې ولولي او دهغه په مطلب دې خبرې وکړي.
- زده کوونکي دې لاندې لغتونه معنا او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي
سپما، غوره، تورټکی، خرڅول.
- زده کوونکي دې په وارسره د تختې مخې ته راشي او د متن یوه یوه جمله دې د املا په توګه ولیکي.
- زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او د کار د ارزښت په اړه دې یوه یوه جمله پرتختې ولیکي.

لغت	معنا
سپما	ذخیره
غوره	بهتر او منل شوی
تورټکی	عیب او شرمندګي

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د کار د اړتیا او ارزښت په اړه ځو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

څلور څلوېښتم لوست

بشر پالنه

موخه: د متن سم لوستل، لیکل، د بشر پالنې په معنا او مفهوم پوهېدل او د بشر پالنې د روحیې پیاوړتیا.

پوښتنه:

ستاسو په فکر بشر پالنه څه ته وایي؟

انسان په ټولنه کې یو زیار کښ موجود دی او د بشري ستونزو د لرې کولو لپاره د نه هېرېدونکو خدمتونو وياړ لري. باید د ژوند په ټولو چارو کې له یوبل سره مرسته، همکاري او د ستونزو په وخت کې خواخوږي ولري.

ښکه چې موږ انسانان یو، نوښایي چې له انسانانوسره مینه او محبت خپله بشري فریضه وبولو او په دې عمل وکړو، چې هرانسان دعزت او درناوي وړدی.

انسان ته ښایي یوازې د خپلې سوکالۍ او نیکمرغۍ په فکر کې نه وي، بلکې پر نورو هم دا پېرزوینه ولري.

وګورئ رحمان بابا دبشر پالنې دا لوړ احساس په څومره خوږوالي سره په دې بیت کې ځای کړی دی:

هغه زړه به له طوفانه په امان وي
چې کښتۍ غوندې د خلکو باربردار شي

فعالیتونه:

- زده کوونکي دې متن ولولي او په دې مطلب دې خبرې وکړي:
- دوه دوه تنه زده کوونکي دې د تختې مخې ته راشي او متن دې یو بل ته املا ووایي.
- زده کوونکي دې په خپلو ډلو کې په دې اړه (موږ ځنګه کولای شو د رحمان بابا د بشر پالنې له روحیې ځخه پیروي وکړو.) ځو کرښې ولیکي او بیا دې یو تن د تختې په مخکې نورو ته ولولي.
- ځو زده کوونکي دې په وار سره د تختې مخې ته راشي او په دې اړه دې خبرې وکړي چې: (زموږ له کومو کړو وړو ځخه بشر پالنه ځرګندیدلای شي).

لغت	معنا
ستونزې	کړاوونه
پېرزو	لورینه
خواخوږي	همدردي
درناوی	درنښت

کورنی دنده:

زده کوونکي دې د بشر پالنې په هکله یوه لنډه مقاله ولیکي.

د وطن ترانه

موخه: د متن لوستل، ليکل او د هېوادنۍ مينې د روحيې پياوړتيا.

پوښتنه:

ستاسو په فکر وطن ولې په هر چا ګران دی؟

دا وطن ودان وطن   دا د لوی افغان وطن
داپرموړه ګران وطن
خاوره دغېرت ده زلزلې لري طوفان لري
غرونوکې بازان لري
شور يې په سيندونوکې   تاو يې لويو غرونوکې
مينه يې په زړونوکې
خيژي له سينې، دهر افغان ولولې لري
بلې يې لمبې لري
اوسي افغانان پکې   نسل اتلان پکې
واړه سربازان پکې
خاري يې د غرو او چت سرونه له آسمان سره
ننګ او له ايمان سره

فعاليتونه:

- زده کوونکي دې ترانه په ډله ييزه توګه په لوړ آواز ولولي!

- د ترانې مطلب دې په نثر واړوي او بيا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

- زده کوونکي دې لاندې لغتونه په جملو کې وکاروي

سيندونه، تاو، لمبې، بازان، اتلان

- زده کوونکي دې په وار سره د وطن دوستۍ او د وطن د ساتنې په هکله چې څه مسؤوليت لرو او څنګه يې ترسره کولای شو، خبرې وکړي.

لغت	معنا
ولولې	شور اوغوغا
ټاټوبی	وطن يا د اوسيدو ځای
باز	باښه
سربازان	سرښندونکي
اتلان	قهرمانان
څاري	څارنه يې کوي، يا ساتنه يې کوي

د پوهنې ترانه

پوهنه ده رڼا   وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم   زمونږه رهنما

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

وطن زما يې ځان   له تانه شم قربان
ته وينه د افغان   ته لوړ په ټول جهان

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

اباد اوسې اباد   وطنه ته شې ښاد
مونږ سرښندو په تا   او ساتو دې ازاد

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

ته کور يې هم مې گور   ته پلار يې هم مې مور
ته زړه يې د اسيا   زما د سترگو تور

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

ته ننگ يې د اريا   او تاج يې د يما
ځاريږمه له تا   افغانستان زما

پوهنه ده رڼا، وطن ته مو ښکلا
کتاب او قلم زمونږه رهنما

محمد مُعین مرستیال